

TURİZM SEKTÖRÜ

DİLEK SARSIN KAYA

Uzman

İKTİSADİ ARAŞTIRMALAR BÖLÜMÜ

MART 2017

İÇİNDEKİLER

I. YÖNETİCİ ÖZETİ.....	3
II. DÜNYADA TURİZM.....	6
A. TURİST SAYISI VE BÖLGESEL GELİŞMELER.....	7
B. EN ÇOK ZİYARET EDİLEN ÜLKELER.....	8
C. TURİZM GELİRLERİ.....	9
III. TÜRKİYE'DE TURİZM.....	10
A. GELEN TURİST SAYISI VE TURİZM GELİRLERİ.....	11
B. SEKTÖRÜN EKONOMİYE KATKISI.....	13
C. GELEN TURİSTLERİN PROFİLİ.....	16
D. İLLER BAZINDA GELİŞMELER.....	18
E. KRUAZİYER TURİZMİ.....	23
F. KONGRE VE TOPLANTI TURİZMİ.....	25
G. SAĞLIK TURİZMİ.....	26
H. İÇ TURİZM.....	27
I. SEYAHAT ACENTELELERİ.....	28
J. SON GELİŞMELER.....	29
K. REKABET GÜCÜ.....	30
L. MALİ YAPI.....	32
M. TESİS SAYISI VE YATIRIMLAR.....	34
N. KURULAN KAPANAN ŞİRKETLER.....	35
IV. GENEL DEĞERLENDİRME VE BEKLENTİLER.....	37

I. YÖNETİCİ ÖZETİ

YÖNETİCİ ÖZETİ

Turizm sektörü ulusal gelir içindeki payı, cari işlemler dengesi üzerindeki etkisi, sağladığı doğrudan ya da dolaylı istihdam olanakları, bir çok sektörle etkileşim halinde olması ve ülke tanıtımındaki rolü gibi faktörler nedeniyle Türkiye ekonomisi için çok önemli bir konumdadır.

Dünyada turistik amaçlarla seyahat edenlerin sayısı 2015 yılında 2014 yılına göre %4,6 artarak 1.186 milyon kişiye ulaşmıştır. Seyahat eden kişi sayısı açısından 2010-2015 döneminde ortalama %4,9 hızla büyüyen turizm sektörünün, gelişmiş ülkelerdeki büyüme hızı gelişmekte olan ülkelerin üzerinde gerçekleşmiştir. Sektör 2016 yılında da canlı bir seyir izlemekle birlikte, dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanmakta olan güvenlik sorunları sektörün büyümesini bir miktar sınırlandırmış, bu gelişme güvenlik sorunu yaşanan bölgeleri daha yoğun etkilemiştir.

Ekonomik büyüklük bakımından önemli bir potansiyel taşıyan turizm sektörü, farklı faktörlerden kolaylıkla etkilenebilen, hassas bir yapıya sahiptir. Siyasi ve ekonomik krizler, bulaşıcı hastalıkların oluşturduğu riskler, turizm destinasyonunda veya çevresindeki asayiş olayları gibi faktörler turizm sektörünün belirli dönemlerdeki performansını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

2000'li yılların başından itibaren turizm sektöründe atılım gerçekleştiren Türkiye, 2015 yılında dünya sıralamasında yaklaşık 40 milyon ziyaretçi sayısı ile 6., 34 milyar dolar turizm geliri ile 9. sırada yer almış, turizm gelirleri dış ticaret açığının %50'sini finanse etmiştir. Aynı yıl Türkiye'yi ziyaret eden kişilerin %32'si ilk 3 ülkeden, yaklaşık %50'si ilk 6 ülkeden gelmiştir. Gelen

ziyaretçilerin belli başlı ülkelerde yoğunlaşması sektörü bu ülkelerdeki gelişmelere karşı kırılgan hale getirmektedir. Nitekim Kasım 2015'te Türkiye'nin sınır ihlali gerekçesiyle Rus savaş uçağını düşürmesinin ardından ülkenin uygulamaya koyduğu bir takım kısıtlamalar nedeniyle Türkiye'ye gelen Rus turist sayısı 2016 yılında %76,3 ile önemli ölçüde azalmıştır. Yurt içinde yaşanan güvenlik sıkıntıları Türkiye'ye gelen ziyaretçilerin yarısını oluşturan Avrupa pazarını da olumsuz etkilemiştir.

Türkiye'ye gelen turistlerin en fazla ziyaret ettikleri şehirler İstanbul, Antalya, Muğla ve İzmir'dir. Avrupalı ve Rus turist sayısındaki azalma en fazla Antalya'yı olumsuz etkilemiş, çok farklı ülkelere ziyaretçi alan ve son yıllarda İran ve Irak başta olmak üzere Orta Doğu ve Arap ülkelerinden ziyaretçilerce daha fazla tercih edilen İstanbul ise turist sayısındaki azalmadan nispeten daha az etkilenmiştir.

2000'li yılların başından itibaren hızlı gelişmeler kaydeden kruvaziyer ile kongre ve toplantı turizmi 2014 ve 2015 yıllarında duraklama ve daralma yaşamıştır. Bu durum 2016 yılında ciddi boyutlara ulaşmıştır. Kruvaziyer gemilerinin rotaları ile kongre ve toplantı turizmi kapsamındaki etkinliklerin çok önceden planlanması, bu alanlarda olumlu son dakika sürprizlerinin yaşanması ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle mevcut olumsuzlukların önümüzdeki birkaç senenin gelirlerini daha sınırlandırabileceği düşünülmektedir. Turist başına ortalama harcamanın diğer alanlara göre 3 kat olduğu ve yıl içinde daha uzun bir döneme yayılabilen bu alanlarda iyileşme kaydedebilmek için öncelikle mevcut güvenlik sorunlarının çözülmesi, uzun vadede ise doğru planlamalarla yatırım yapılması büyük

önem arz etmektedir. Yapılan yatırımlar ve sağlanan destekler paralelinde nitelikli insan kaynağı, sayısı giderek artan modern tesisler ve rakiplere kıyasla sahip olunan fiyat avantajı ile hızla büyüyen sağlık turizminde yakalanan başarının devamı için de aynı koşullar geçerlidir.

UNWTO (United Nations World Tourism Organization) 2007 yılından bu yana Seyahat ve Turizm Rekabet Endeksi'ni açıklamaktadır. Türkiye son yıllarda rekabetçilik endeksi sıralamasında ilerleme kaydetmekle birlikte halen arzu edilen düzeyin gerisinde yer almaktadır. 2015 yılı değerlendirmelerine göre 4,08 endeks puanıyla 141 ülke arasında 44. sırada yer alan Türkiye, Akdeniz havzasında kendisine alternatif olabilecek ülkelerle (İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan, Tunus, Mısır) birlikte değerlendirildiğinde 7 ülke arasında 5. sırada yer almaktadır. Rekabetçilik endeksinde üst sıralarda yer alan ülkeler kişi başına ortalama daha fazla gelir bırakan kişilerce ziyaret edilmektedir. Fiyat, uygun iş ortamı yaratılması ve iş gezileri alanlarında nispeten daha rekabetçi olan Türkiye'nin özellikle emniyet ve güvenlik, çevresel sürdürülebilirlik ile seyahat ve turizm politikaları alanlarında kendisini geliştirmesi gerektiği dikkati çekmektedir. Son yıllarda yapılan havayolu yatırımları Türkiye'nin rekabetçiliğine olumlu yönde yansırken, sektörün daha ileriye taşınabilmesi için karayolu ve limanların da geliştirilmesi önem arz etmektedir. Turizm rekabetçiliğinde emniyet ve güvenliğin önemi 2016 yılında yaşanan gelişmelerle bir kez daha ön plana çıkmış, Türkiye'de bu alanda yaşanan sıkıntılar talebin Mısır hariç Akdeniz havzasındaki diğer ülkelere kaymasına neden olmuştur.

2016 yılında yurt dışı ana pazarlarda sıkıntılar yaşayan turizm sektörünün farklı ülkelerde tanıtım faaliyetleri yürüterek pazar çeşitlendirmesine yönelik

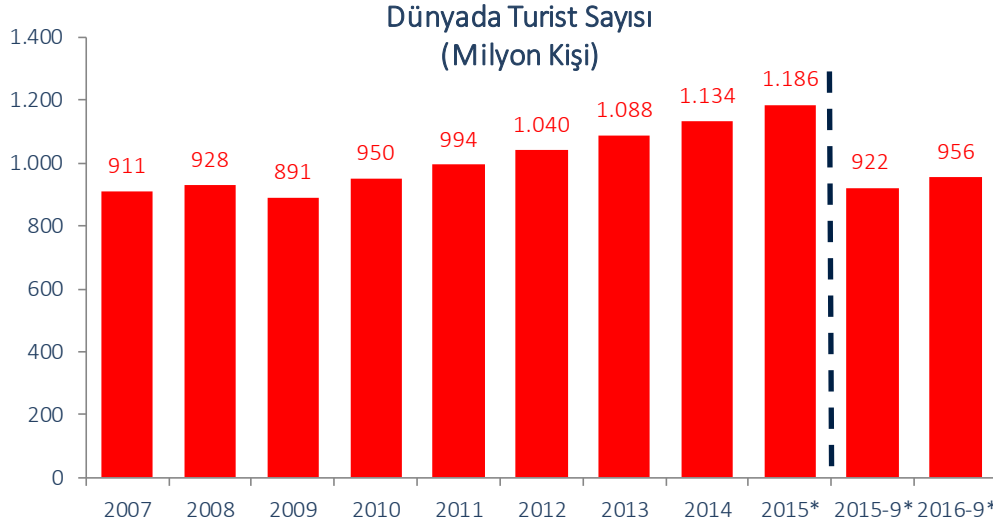
çalışmaların yanı sıra iç pazara yönelik kampanyalara da ağırlık verdiği gözlenmiştir. Temmuz 2016'da yaşanan başarısız darbe girişimi sonrasında kamu personeline 8 Ağustos tarihine kadar uygulanan izin yasağı bu dönemdeki tatil rezervasyonlarının iptal edilmesine neden olmakla birlikte uzun bayram tatilleri, Temmuz ayında kamu personelinin yurtdışı çıkışlarına getirilen yasak ve düzenlenen kampanyaların etkisiyle yurt içinde gezi, eğlence ve tatil amaçlı seyahat sayısı artış kaydetmiştir. Konaklama alt sektöründe yapılan fiyat indirimleriyle mümkün olan bu durum seyahat acenteleri alt sektörünün genel olumsuzluklardan nispeten daha az etkilenmesini sağlamıştır.

Turizm sektörünün kârlılığı sektörün pek çok faktöre duyarlı olması nedeniyle oldukça istikrarsız bir yapı sergilemektedir. Sektörün son yıllarda finansman ihtiyacının arttığı, bu gelişmeyle birlikte firmaların ağırlıklı olarak uzun vadeli borçlanmaya yöneldiği gözlenmektedir. Yabancı kaynaklar içinde banka kredilerinin payı artarken takipteki krediler oranında önemli bir bozulma oluşmamış, takipteki krediler hacminde artış olmasına rağmen bu durum kredi hacminin de aynı oranda artmasıyla mümkün olmuştur.

Sektörde yatırım teşvik belgeleri kapsamında yapılan yatırımlar 2011-2014 döneminde sürekli artış kaydederek 2014 yılında 6,9 milyar TL ile en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Sektörde kapasitenin oldukça yüksek bir seviyeye ulaşmış olması ve talebe ilişkin baş göstermeye başlayan sıkıntılar nedeniyle, yenileme yatırımlarında daha belirgin olmak üzere teşvik belgeli yatırımlar 2015 ve 2016 yıllarında azalarak devam etmiştir. Sektörün arz fazlası riskiyle karşılaşmaması için önümüzdeki dönemde yatırımların bölgesel ihtiyaçlar göz önüne alınarak dikkatle planlanması önem arz etmektedir.

II. DÜNYADA TURİZM SEKTÖRÜ

DÜNYADA TURİZM - TURİST SAYISI VE BÖLGESEL GELİŞMELER

Bölgeler İtibarıyla Gelen Turist Sayısındaki Yıllık Değişim Oranı (%)

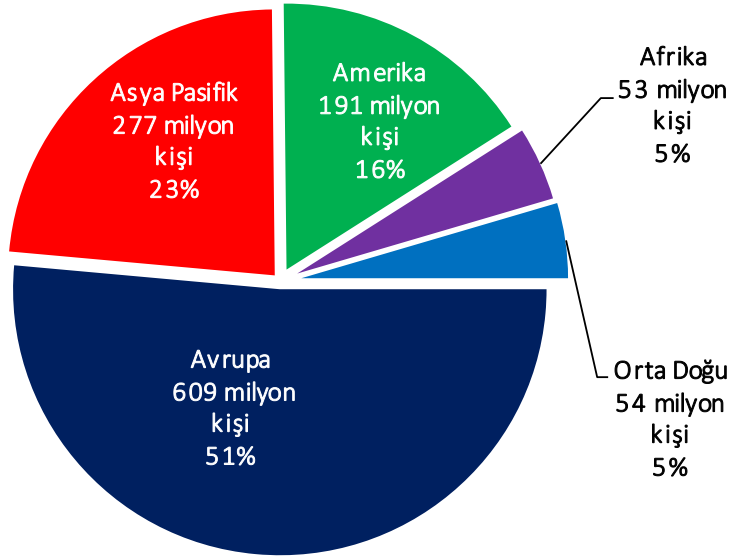
Bölge	2005-2015* Ortalaması	2015*	Ocak-Eylül 2016*
Avrupa	3,0	4,7	1,6
Asya-Pasifik	6,1	5,6	9,3
Amerika	3,7	5,9	4,4
Afrika	4,4	-3,3	8,4
Orta Doğu	4,7	1,7	-6,4
Global	3,9	4,6	3,7

Kaynak: UNWTO * : Geçici verilerdir .

- UNWTO verilerine göre dünyada seyahat eden kişi sayısı 2015 yılında 2014'e kıyasla %4,6 artarak 1.186 milyon olmuştur. Böylece, dünya turizmi kriz yılı olan 2009'daki daralmanın ardından üst üste altıncı yılda da büyümeye devam etmiş, sektör 2010-2015 döneminde yıllık ortalama %4,9'luk bir büyüme hızı yakalamıştır.
- Turizm sektörü büyümesini 2016 yılında daha ılımlı rakamlarla devam ettirmiş, Ocak-Eylül 2016 döneminde uluslararası turist sayısı 2015 yılının aynı dönemine göre %3,7 artış kaydetmiştir. Bu dönemde gelişmiş ülkeleri ziyaret eden turist sayısındaki büyüme oranı %4,8 düzeyinde gerçekleşerek gelişmekte olan ülkelere (%2,3) kıyasla daha olumlu bir tablo çizmiştir.
- Ocak-Eylül 2016 döneminde sektör bölgesel olarak Asya-Pasifik'te %9,3, Amerika'da %4,4, Avrupa'da %1,6 oranında büyümüştür.

DÜNYADA TURİZM - EN ÇOK ZİYARET EDİLEN ÜLKELER

Bölgesel Ziyaretçi Sayısı ve Payı (2015)

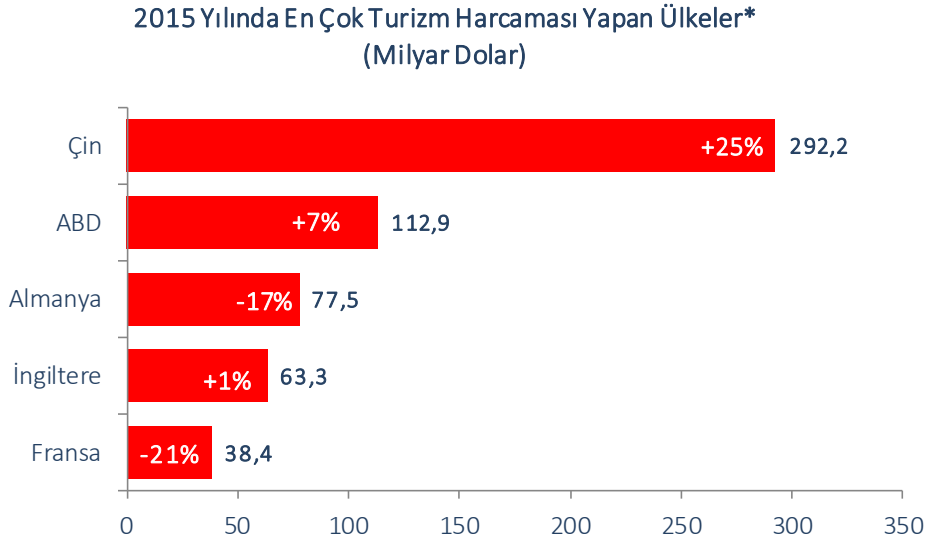
En Çok Ziyaret Edilen Ülkeler

Sıra	Ülke	Dünya Turizm Örgütü Bölgesi	Uluslararası Gelen Turist Sayısı (milyon kişi)		Değişim (%)
			2014	2015*	
1	Fransa	Avrupa	83,7	84,5	0,9
2	ABD	Kuzey Amerika	75,0	77,5	3,3
3	İspanya	Avrupa	64,9	68,2	5,0
4	Çin	Asya	55,6	56,9	2,3
5	İtalya	Avrupa	48,6	50,7	4,4
6	Türkiye	Avrupa	39,8	39,5	-0,8
7	Almanya	Avrupa	33,0	35,0	6,0
8	İngiltere	Avrupa	32,6	34,4	5,6
9	Meksika	Kuzey Amerika	29,3	32,1	9,4
10	Rusya	Avrupa	29,8	31,3	5,0

Kaynak: UNWTO * : Geçici verilerdir.

- Dünyada seyahat eden turistlerin yarısından fazlası Avrupa'yı ziyaret etmektedir. 2015'te 609 milyon kişinin ziyaret ettiği Avrupa'yı, 277 milyon kişi ile Asya-Pasifik ve 191 milyon kişi ile Amerika izlemektedir.
- Ülke bazında bakıldığında ise en çok turist çeken ilk üç ülke sırasıyla Fransa, ABD ve İspanya'dır. 2015 yılı verilerine göre Türkiye gelen ziyaretçi açısından dünya sıralamasında 6. sırada yer almakta olup bu konuma 1980'li yıllardan bu yana yaptığı atılımlarla kademeli olarak yükselmiştir.
- 2015 yılında dünyanın en çok ziyaret edilen ilk 10 ülkesine giden ziyaretçi sayısı Türkiye haricinde çeşitli oranlarda artış kaydetmiş, en yüksek artış %9,4 ile Meksika'ya giden kişi sayısında gözlenmiştir.
- UNWTO tarafından ülke bazında resmi veriler yayımlanmamış olmakla birlikte, Ocak-Eylül 2016 döneminde gelen turist sayısı açısından Avrupa'da İspanya, Macaristan, Portekiz ve İrlanda'da çift haneli büyümeler kaydedildiği, Fransa, Belçika ve Türkiye'de gerçekleşen güvenlik olaylarının etkisiyle daralma yaşandığı gözlenmektedir.

DÜNYADA TURİZM - TURİZM GELİRLERİ

Not: Grafik üzerindeki oranlar 2014 yılına göre dolar bazında yıllık değişimi göstermektedir.

*: Geçici verilerdir.

Kaynaklar: UNWTO, ** TÜİK

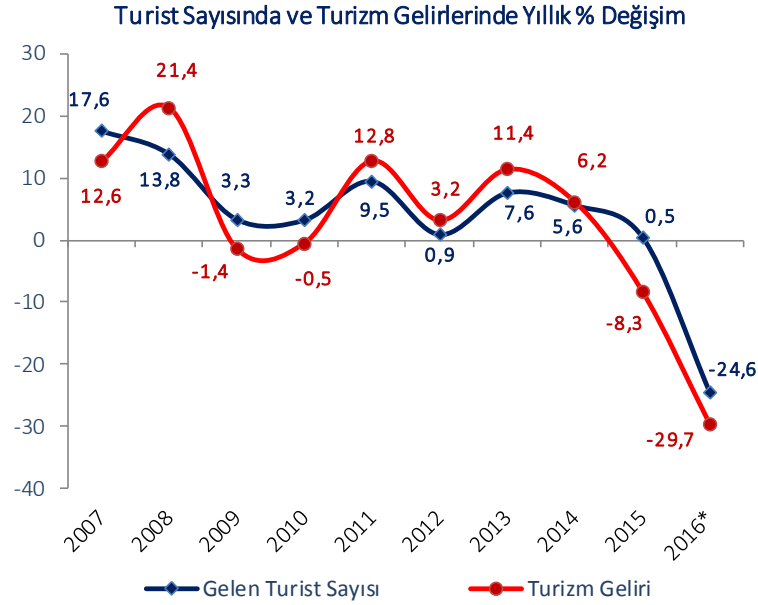
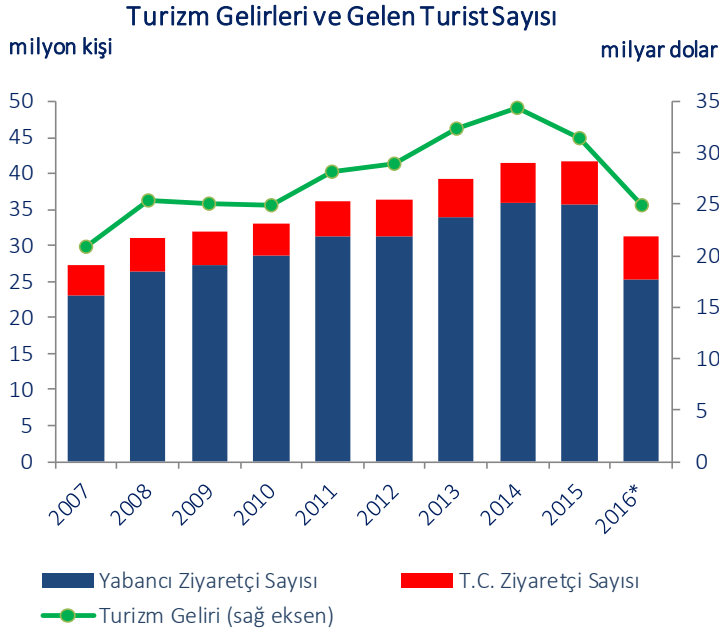
En Fazla Turizm Geliri Elde Eden Ülkeler

Sıra	Ülke	Dünya Turizm Örgütü Bölgesi	Uluslararası Turizm Gelirleri (milyar dolar)		Değişim (%)
			2014	2015*	
1	ABD	Kuzey Amerika	191,3	204,5	6,9
2	Çin	Asya	105,4	114,1	8,3
3	İspanya	Avrupa	65,1	56,5	-13,2
4	Fransa	Avrupa	58,1	45,9	-21,0
5	İngiltere	Avrupa	46,5	45,5	-2,2
6	Tayland	Asya	38,4	44,6	16,1
7	İtalya	Avrupa	45,5	39,4	-13,4
8	Almanya	Avrupa	43,3	36,9	-14,8
-	Hong Kong (Çin)	Asya	38,4	36,2	-5,7
9	Türkiye**	Avrupa	34,3	31,5	-8,2
-	Makao (Çin)	Asya	42,6	31,3	-26,5
10	Avustralya	Okyanusya	31,9	29,4	-7,8

- 2015 yılında en çok turizm harcaması yapan ülkeler Çin, ABD, Almanya, İngiltere ve Fransa olmuştur. 2012 yılından bu yana yurt dışına en fazla turist gönderen ülke olan Çin'in turizm harcamaları 2015 yılında %25 gibi yüksek bir oranda artış kaydetmiştir.
- 2015 yılında Türkiye'nin en çok ziyaret aldığı ilk üç ülkeden Almanya ve Rusya'nın turizm harcamaları dolar bazında sırasıyla %17 ve %30,8 azalırken, İngiltere'nin turizm harcaması %1 artış kaydetmiştir.
- 2015 yılında en çok turizm geliri elde eden ülkeler ABD, Çin ve İspanya olmuştur. En çok turizm geliri elde eden ilk 10 ülkeden ABD, Çin ve Tayland hari-cindeki ülkelerin dolar bazında turizm gelirleri azalmış, Türkiye'nin gelirindeki azalış %8,2 düzeyinde gerçekleşmiştir.

II. TÜRKİYE'DE TURİZM SEKTÖRÜ

TÜRKİYE'DE TURİZM - GELEN TURİST SAYISI VE TURİZM GELİRLERİ

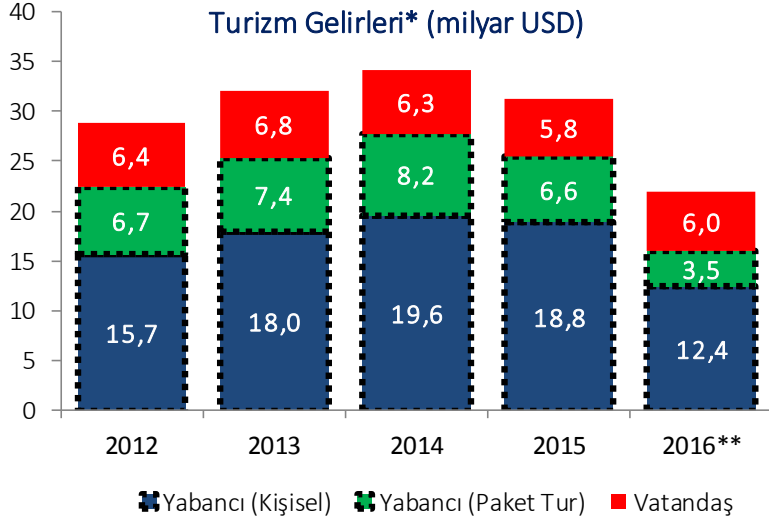

	Kişi Başı Ortalama Harcama (dolar)	Yıllık Değişim (%)
2007	770	-4,2
2008	820	6,6
2009	783	-4,5
2010	755	-3,6
2011	778	3,0
2012	795	2,3
2013	824	3,5
2014	828	0,6
2015	756	-8,7
2016*	705	-7,1

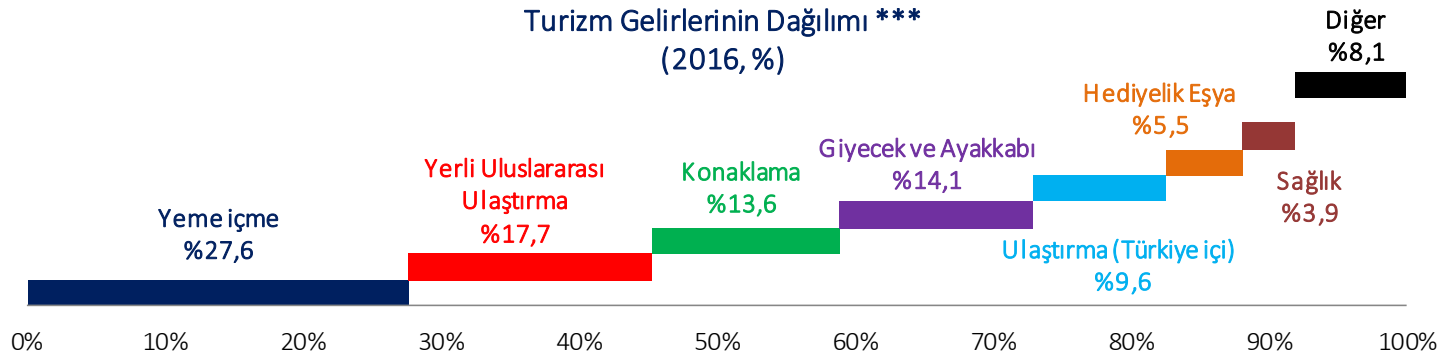
Kaynak: TÜİK *: Geçici verilerdir.

- Türkiye'ye gelen turist sayısı 2007-2015 döneminde %53 oranında artış kaydetmiştir. 2015 yılında, Rusya'da yaşanan ekonomik kriz nedeniyle gelen yabancı ziyaretçi sayısının azalmasının etkisiyle toplam ziyaretçi sayısındaki artış %0,5 gibi cüzi bir oranda gerçekleşmiştir. 2016 yılında ise güvenlik endişeleri ve Rusya ile yaşanan siyasi gerginlik, gelen ziyaretçi sayısının önemli ölçüde azalmasına neden olmuştur.
- Turizm gelirlerindeki değişim kişi başına ortalama harcamanın etkisiyle turist sayısındaki değişimden daha geniş bir bantta dalgalanmaktadır. Turizm gelirleri 2015 yılında %8,3, 2016 yılında %29,7 gerilemiştir.
- 2007-2015 döneminde 750-850 dolar bandında dalgalanan kişi başına ortalama harcama tutarı 2016 yılında 705 dolar düzeyine gerilemiştir. Kişi başına ortalama harcamaların dalgalanmasında gelen ziyaretçilerin milliyetlerine paralel oluşan parite etkisinin önemli rolü vardır. Bunun yanı sıra gelen turistlerin paket turlar kapsamında daha az harcama yapması ve sektörün sıkıntılı dönemleri aşmak için uyguladığı indirimler de turizm gelirlerinde dalgalanmada etkili olmaktadır. Öte yandan, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları Türkiye ziyaretlerinde yabancı ziyaretçilerden daha uzun kalmaları nedeniyle daha fazla ortalama kişisel harcama yapmaktadırlar.

TÜRKİYE'DE TURİZM - TURİZM GELİRLERİ

- Turizm gelirlerinin yaklaşık %80'lik kısmı yabancı ziyaretçilerden, %20'lik kısmı yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarından elde edilmektedir. 2016 yılında yabancı ziyaretçi sayısının önemli ölçüde azalmasıyla bu oranlar sırasıyla %73 ve %27 olarak gerçekleşmiştir.
- Yabancı ziyaretçilerin Türkiye'de yaptıkları harcamalarının yaklaşık %70'i kişisel harcamalardan, %30'luk kısmı paket tur harcamalarından oluşmaktadır. Yabancı ziyaretçilerin 2015 yılında azalmaya başlayan harcamaları 2016 yılında belirgin olarak gerilemiştir. Harcama kalemlerindeki gerileme kişisel harcamalarda %33,8, paket tur harcamalarında %46,3 olarak gerçekleşmiştir.
- Toplam kişisel harcamalarının %27,6'sını yeme içme, %17,7'sini yerli uluslararası ulaştırma, %13,6'sını konaklama, %14,1'ini giyecek ve ayakkabı, %9,6'sını ise Türkiye içi ulaştırma giderleri oluşturmaktadır.

Turizm Gelirlerinin Dağılımı ***
(2016, %)

Kaynak: TÜİK

*: GSM Dolaşım Harcamaları ve Marina Hizmet Harcamalarını kapsamamaktadır.

**: Geçici verilerdir.

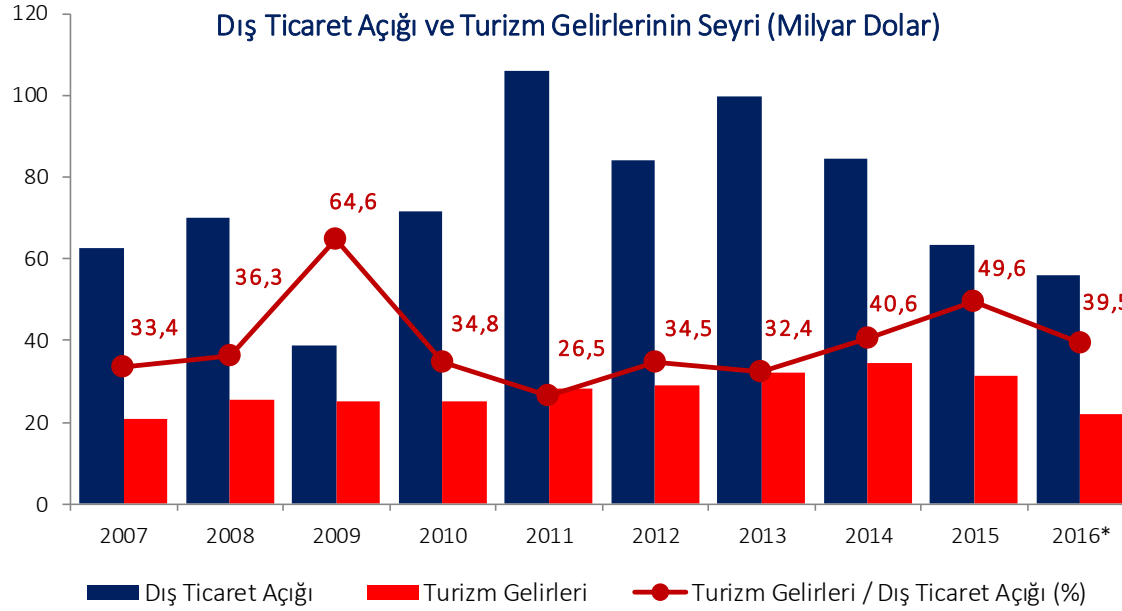
***: T.C ve Yabancı Uyruklu ziyaretçilerin yaptıkları kişisel harcamaların dağılımıdır.

TÜRKİYE'DE TURİZM - SEKTÖRÜN EKONOMİYE KATKISI

- Türkiye'de turizm sektörü sağladığı doğrudan ve dolaylı katkılar ile ekonomik aktivitede oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Konaklama, ulaşım ve eğlence sektörlerinin nihai ürün ve hizmet satışları sektörün ekonomiye doğrudan katkısını oluştururken, bu sektörlerin yaptığı tedarikçi alımları ile yeni yatırımlar ve kamunun harcamaları ekonomiyi dolaylı olarak etkilemektedir. Sektörde çalışan kişilerin yaptıkları harcamalar ise ekonomide "uyarılmış tüketim" etkisi yaratmaktadır.
- Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi'nin hesaplamalarına göre 2015 yılında turizm sektörünün GSYH'ye doğrudan katkısı %5 düzeyindedir. Dolaylı ve uyarılmış tüketim etkileri de dahil edildiğinde bu oran %12,9'a çıkmaktadır. Turizm sektöründe çalışanların toplam istihdam içindeki payı %2,3 seviyesinde olup, sektöre yatırımcı, devlet ve tedarikçi olarak mal ve hizmet sunanların çalışanları da dikkate alındığında sektörün istihdama toplam katkısı %8,3'e yükselmektedir.

TÜRKİYE'DE TURİZM - SEKTÖRÜN EKONOMİYE KATKISI

- Enerjide dışa bağımlı bir ülke olan Türkiye yapısal olarak dış açık vermekte ve yüksek tutarlarda döviz gereksinimi bulunmaktadır. Vadesi gelen yabancı para borç stoku da dikkate alındığında bu gereksinim daha da artmaktadır. Bu nedenle turizm Türkiye'nin döviz açığını finanse etmekte önemli bir role sahiptir.
- Yıllar itibarıyla incelendiğinde turizm gelirlerinin dış ticaret açığını önemli ölçüde finanse ettiği görülmektedir. 2015 yılında dış ticaret açığının yaklaşık yarısı turizm gelirleriyle karşılanmışken, 2016 yılında bu oran %39,5'e gerilemiştir. Turizm gelirlerindeki ciddi düşüşe rağmen oranın aynı hızla gerilememesi aynı dönemde enerji fiyatlarındaki düşüş nedeniyle dış ticaret açığının da daralması ile mümkün olabilmektedir.

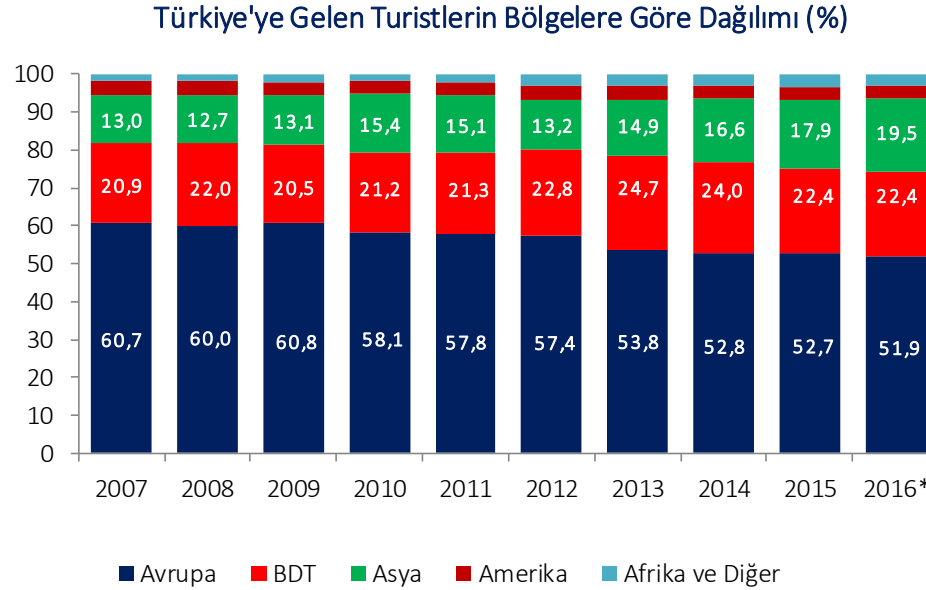
Kaynak: TÜİK * : Geçici verilerdir.

TÜRKİYE'DE TURİZM - SEKTÖRÜN EKONOMİYE KATKISI

Otel ve Lokantacılık Sektörüne Girdi Sağlayan Diğer Sektörler	%	Otel ve Lokantacılık Sektörünün Çıktı Sağladığı Diğer Sektörler	%
Gıda, içecekler ve tütün ürünleri	43,1	Seyahat acentesi, tur operatörü	30,4
Gayrimenkul hizmetleri	10,1	Toptan ticaret	10,1
Toptan ticaret	7,4	İnsan sağlığı hizmetleri	5,5
Tarım ve avcılık ürünleri ve ilgili hizmetler	7,3	Perakende ticaret	5,0
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme	5,0	Konaklama ve yiyecek hizmetleri	4,8
Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı hizmetleri	2,9	Kamu yönetimi ve savunma hizmetleri; zorunlu sosyal güvenlik hizmetleri	4,0
Perakende ticaret	2,3	Finansal hizmetler (sigorta ve bireysel emeklilik hariç)	2,9
Konaklama ve yiyecek hizmetleri	1,7	İnşaatlar ve inşaat işleri	2,6
Finansal hizmetler (sigorta ve bireysel emeklilik hariç)	1,5	Güvenlik ve soruşturma hizmetleri; bina ve çevre düzenleme (peyzaj) hizmetleri	2,6
Kok ve rafine petrol ürünleri	1,4	Eğitim hizmetleri	2,4
Diğer	17,2	Diğer	29,6
Toplam Üretim	100,0	Toplam Tüketim	100,0

- Turizm sektörü yapısal olarak diğer pek çok sektörle yakından etkileşim halindedir.
- Otel ve lokantacılık sektöründeki gelişmeler bu sektöre girdi sağlayan gıda ürünleri ve içecek imalatı ile gayrimenkul hizmetleri, toptan ticaret, tarım ve avcılık sektörlerini önemli ölçüde etkilemektedir.
- Otel ve lokantacılık sektörünün ürün ve hizmetlerini girdi olarak kullanan seyahat acenteleri, toptan ve perakende ticaret ile insan sağlığı hizmetleri sektörlerinin faaliyetleri de sektördeki gelişmelere oldukça hassastır.

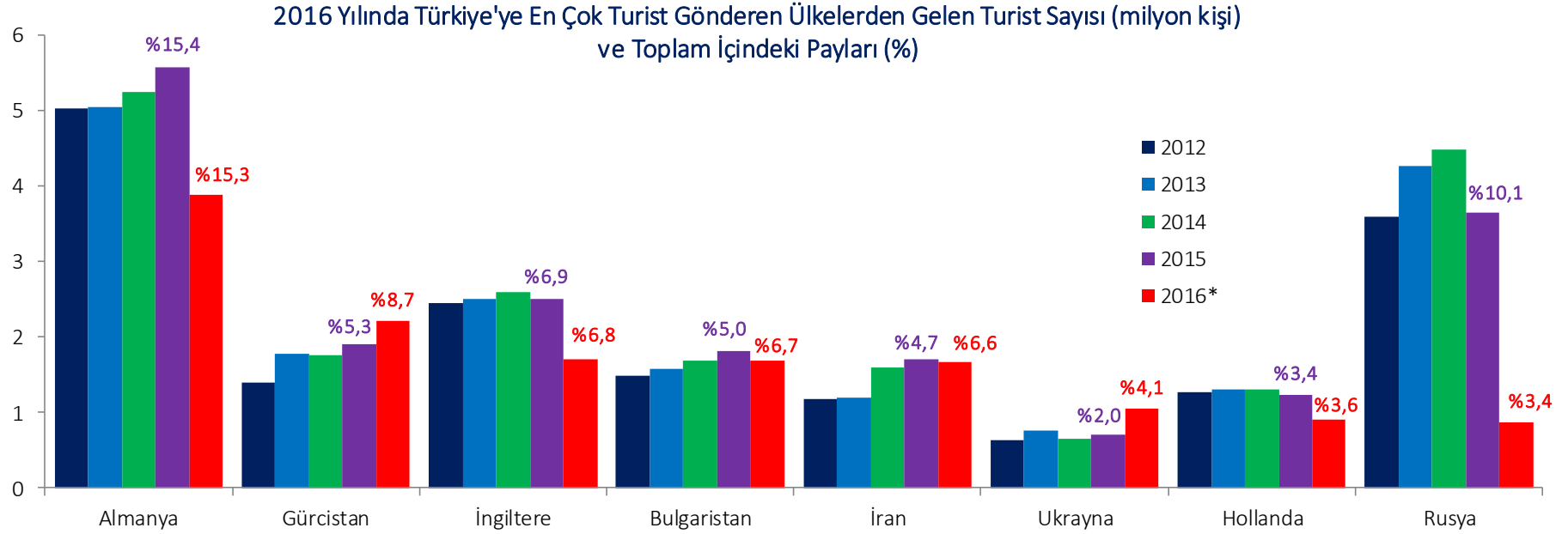
TÜRKİYE'DE TURİZM - GELEN TURİSTLERİN PROFİLİ

- Türkiye'ye Avrupa'dan gelen ziyaretçilerin toplam yabancı ziyaretçiler içindeki payı son 10 yıldır kademeli olarak düşmektedir. Nitekim, 2007 yılında yabancı ziyaretçilerin %60,7'si Avrupa'dan gelirken, bu oran 2016 yılında %51,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2016 yılı hariç tutulduğunda bu gelişimde Avrupa'dan gelen turist sayısındaki artış hızının diğer bölgelere kıyasla daha düşük gerçekleşmesi etkili olmuştur.
- Son on yıllık dönemde Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan gelen yabancıların payı %20-25 aralığında dalgalanmaktadır. Bu bölgeden gelen ziyaretçi sayısı son 10 yıllık dönemde genel olarak artış eğilimi sergilemektedir. Söz konusu artışta hizmetler sektöründe çalışmak üzere bölgeden Türkiye'ye giriş yapan kişilerin de etkisi bulunmaktadır. Bölgenin payı 2015 ve 2016'da Rusya'dan gelen ziyaretçi sayısındaki düşüş nedeniyle 2014 yılının altında kalmıştır.
- Asya'dan gelen ziyaretçiler 2016'da Türkiye'ye gelen toplam yabancı ziyaretçiler içinde %19,5 pay almıştır. Son yıllarda özellikle Orta Doğu'dan gelen ziyaretçi sayısındaki artışın etkisiyle bölgeden Türkiye'ye gelen kişi sayısı artmaktadır.

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı * : Geçici verilerdir.

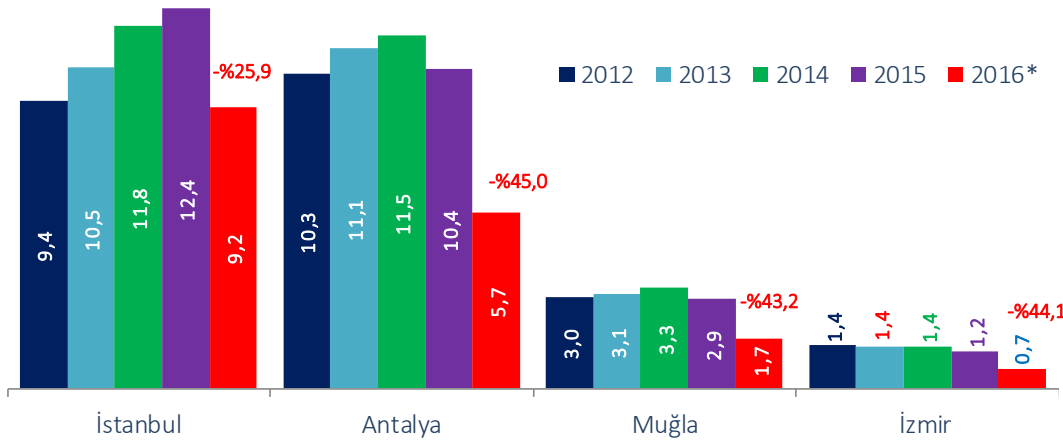
TÜRKİYE'DE TURİZM - GELEN TURİSTLERİN PROFİLİ

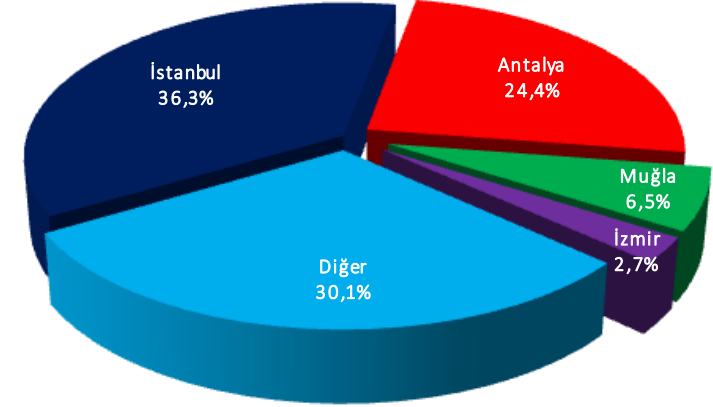
- 2015 yılına kadar Türkiye'ye en fazla turist gönderen ilk 3 ülke Almanya, Rusya ve İngiltere olmuştur. 2015 yılında Türkiye'yi ziyaret edenlerin %32,4'ü bu ülkelerden, yaklaşık yarısı ise ilk 6 ülkeden gelmiştir. Gelen ziyaretçilerin belli ülkelerde yoğunlaşması sektörü bu ülkelerdeki gelişmelere karşı kırılğan hale getirmektedir. Nitekim Rus turist sayısı Rusya ekonomisindeki sıkıntılar nedeniyle 2015 yılında %18,5, Kasım 2015'te Türkiye sınırını ihlal eden Rus savaş uçağının düşürülmesi nedeniyle baş gösteren siyasi gerginlik nedeniyle 2016 yılında %76,3 azalmıştır. Böylece Rusya 2016 yılında Türkiye'ye en fazla turist gönderen ilk altı ülke arasında yer alamazken, listede 6. sıraya 1 milyon ziyaretçi sayısı ile Ukrayna yerleşmiştir.
- 2016 yılında Avrupa ülkelerinden gelen ziyaretçi sayısındaki düşüşler %30'lar civarında gerçekleşmiştir. Yurt içinde güvenliği tehdit eden olaylar Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkelerinden gelen turist sayısını baskı altında tutmaktadır.
- 2016 yılında sadece Ukrayna ve Gürcistan ile Suudi Arabistan, İsrail ve Ürdün başta olmak üzere bazı Ortadoğu ülkelerinden gelen ziyaretçi sayılarında artış gözlenmiş, bu artışlar ilgili ülkelerin toplam ziyaretçi sayısı içindeki düşük payları nedeniyle genel rakamın düzelmesinde etkili olamamıştır.

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı * : Geçici verilerdir.

TÜRKİYE'DE TURİZM - İLLER BAZINDA GELİŞMELER

2012-2016 Döneminde İlk 4 İli Ziyaret Eden Yabancı Sayısı
(milyon kişi)

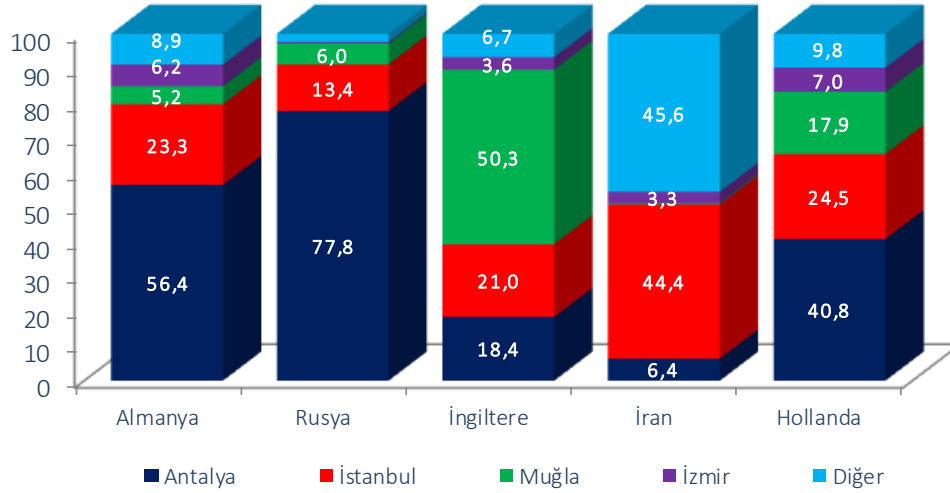
Türkiye'ye Gelen Turistlerin Milliyetlere Göre Dağılımı (2016*)

- Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin en çok ziyaret ettikleri şehir 2014'e kadar Antalya olurken, ziyaretçi sayısı son beş yıldır düzenli olarak artan İstanbul 2014 yılında ilk sıraya yerleşmiştir. En çok yabancı turistin ziyaret ettiği ilk 4 şehir arasında 2015 yılında ziyaretçi sayısı artan tek şehir İstanbul olmuştur.
- 2016 yılında ilk dört şehre gelen yabancı sayısı yıllık bazda azalmış olmakla birlikte; İstanbul bu gelişmeden nispeten daha az etkilenmiştir. İstanbul'a gelen yabancı ziyaretçi sayısı yıllık bazda %26 azalırken, Antalya, Muğla ve İzmir'deki azalışlar %40'ın üzerinde gerçekleşmiştir.
- Bu gelişmeler çerçevesinde ilk 4 şehirden İstanbul'a gelen yabancı ziyaretçilerin toplam ziyaretçi sayısından aldığı pay bir miktar artarken, diğerlerinin paylarında gerileme gözlenmiştir.

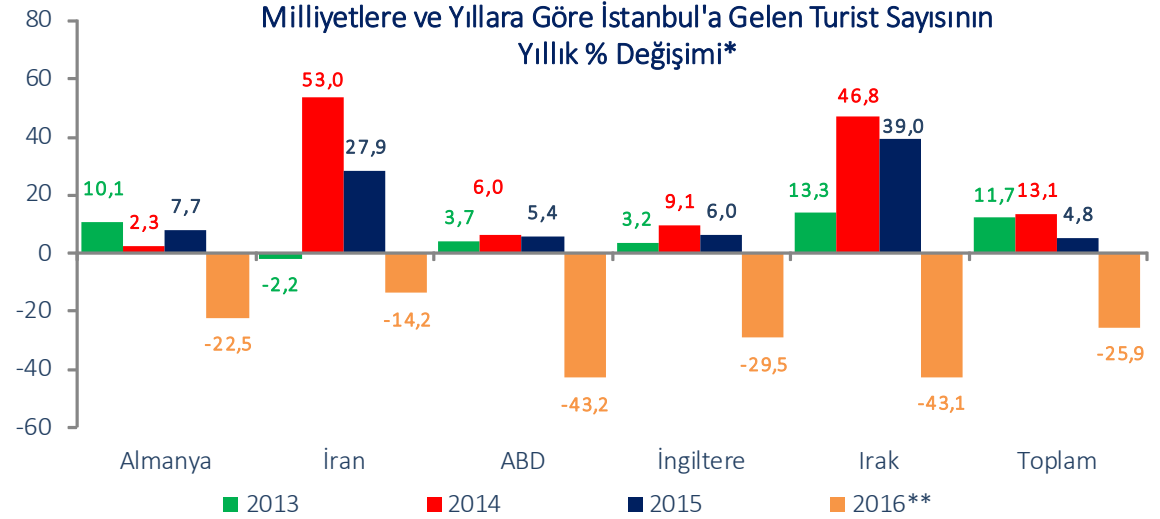
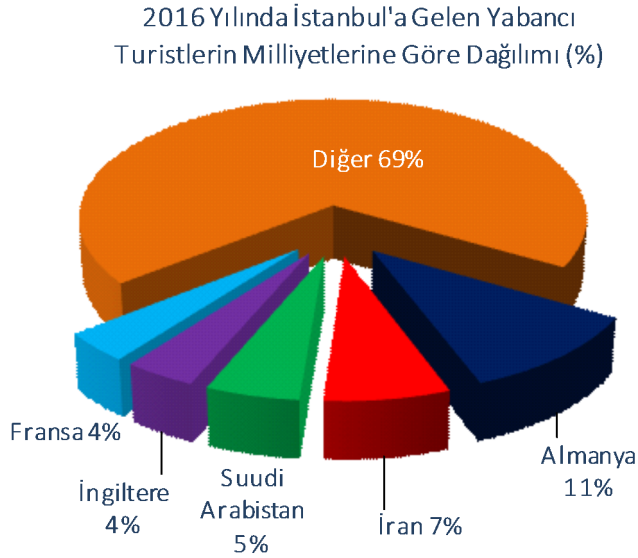
TÜRKİYE'DE TURİZM - İLLER BAZINDA GELİŞMELER

2015 Yılında Milliyetlere Göre İl Tercihleri (%)

- Son yıllarda Türkiye'ye önemli sayıda turist gönderen Almanya, Rusya ve Hollanda'dan gelen turistlerin tercih ettikleri ilk il Antalya'dır. 2015 yılında Türkiye'ye gelen Rus turistlerin %77,8'i, Alman turistlerin %56,4'ü Antalya'yı tercih etmiştir. Dolayısıyla Rusya ekonomisindeki sıkıntılar, ülkeyle yaşanan siyasi gerilim ve Türkiye'ye ilişkin artan güvenlik endişeleri 2016 yılında Antalya'da yer alan turistik tesislerimizi olumsuz etkilemiştir.
- Almanya, Rusya ve Hollanda'dan gelen turistlerin 2015 yılında tercih ettikleri ikinci il, sırasıyla %23,3, %13,4 ve %24,5'lik paylarla İstanbul olmuştur. 2016 yılında Antalya turizmini etkileyen negatif faktörler İstanbul için de geçerli olmakla birlikte ziyaretçi milliyetlerdeki çeşitliliğin yanı sıra iş amaçlı olarak da ziyaret ediliyor olması ve önemli bir transfer noktası olması şehrin olumsuz konjonktürden diğer şehirlere oranla daha az etkilenmesine neden olmuştur.
- Türkiye'ye gelen İngiliz turistlerin ziyaret etmeyi tercih ettikleri illerin başında 2015 yılında %50,3 oranla Muğla gelmektedir. Muğla'yı %21 tercih oranıyla İstanbul, %18,4 ile Antalya takip etmektedir. 2016 yılında Muğla başta İngilizler olmak üzere Avrupalı turist sayısındaki azalıştan olumsuz etkilenmiştir.
- 2015 yılında İranlı turistlerin %44,4'ü İstanbul'u ziyaret etmiştir. Yurt dışına çıkışlarda Dubai ve Malezya'dan sonra üçüncü sırada Türkiye'yi tercih eden İranlı turist sayısı 2016 yılında %2,1 gibi nispeten ılımlı bir oranda azalmıştır.

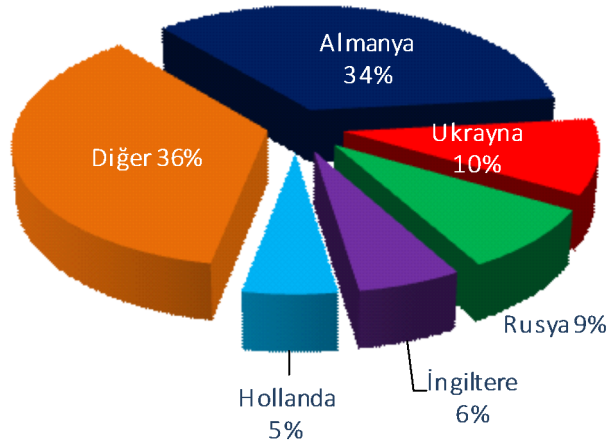
TÜRKİYE'DE TURİZM - İLLER BAZINDA GELİŞMELER / İstanbul

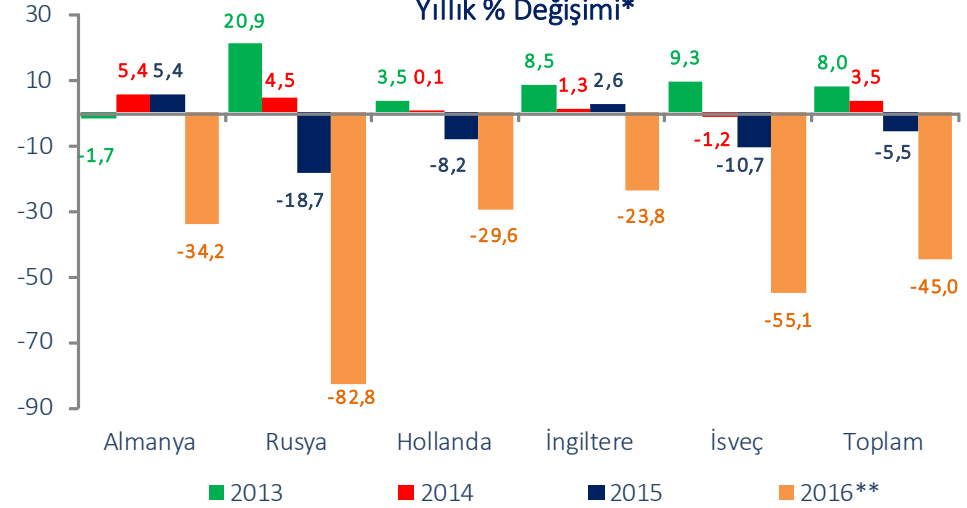
- 2016 yılında İstanbul'u ziyaret eden yabancıların milliyetlerine göre dağılımı incelendiğinde, ilk 5 ülkenin toplam içinde %31 pay aldığı, şehri ziyaret eden yabancıların oldukça çeşitli ülkelerden geldikleri gözlenmektedir. Bu durumda şehrin kültür ve kongre turizmi açısından gelişmesi ve coğrafi olarak önemli bir bağlantı noktasında konumlanması etkili olmaktadır.
- İstanbul'a gelen yabancı turist sayısı 2013 ve 2014 yıllarının ardından hızı yavaşlamakla birlikte 2015 yılında da artmıştır. Son yıllarda İstanbul'a İran ve Irak başta olmak üzere Ortadoğu ve Arap ülkelerinden gelen ziyaretçi sayılarındaki belirgin artışlar dikkat çekmektedir. Nitekim İstanbul'u ziyaret eden Arap turistlerin toplam yabancı ziyaretçiler içindeki payı 2011 yılında %11,3 iken 2016 yılında %21,5'e yükselmiştir.
- 2016 yılında Suudi Arabistan ve Ürdün başta olmak üzere bazı Ortadoğu ülkeleri ile Ukrayna'dan İstanbul'a gelen ziyaretçi sayıları 2015'e göre bir miktar artış kaydetmiş, Avrupa ülkelerinden gelen ziyaretçi sayılarındaki düşüş diğer şehirlere göre daha ılımlı düzeyde olmuştur. Şehre gelen toplam yabancı ziyaretçi sayısındaki düşüş %25,9 olmuştur.

TÜRKİYE'DE TURİZM - İLLER BAZINDA GELİŞMELER / Antalya

2016 Yılında Antalya'ya Gelen Yabancı Turistlerin Milliyetlerine Göre Dağılımı (%)

Milliyetlere ve Yıllara Göre Antalya'ya Gelen Turist Sayısının Yıllık % Değişimi*

- 2015 verilerine göre Antalya'yı ziyaret eden yabancıların %55'ini Alman ve Rus turistler oluşturmuştur. Yüksek pazar bağımlılığı sektörün ilgili ülkelerde yaşanan gelişmelere oldukça duyarlı olmasına neden olmaktadır.
- Kasım 2015'te Türkiye'nin sınır ihlali gerekçesiyle Rus uçağını düşürmesinin etkisiyle 2016 yılında Antalya'ya gelen Rus turist sayısı bir önceki yıl ile kıyaslandığında %82,8 düşmüş, Rus turistlerin toplam yabancı ziyaretçiler içindeki payı %9'a gerilemiştir. Uçak krizinin ardından uygulamaya koyduğu yaptırımlar kapsamında Türkiye'ye turist gönderen seyahat firmalarının lisansını iptal eden ve Türkiye uçuşlarını sınırlandıran Rusya, 2016 yılı ortalarında bu tedbirleri esnetmeye başlamış olmakla birlikte turizm sezonu olumsuz koşullar altında tamamlanmıştır.
- Ayrıca, yurt içinde yaşanan güvenliği tehdit edici olaylar Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkelerinden gelen turist sayısı üzerinde baskı yaratarak Antalya turizmini olumsuz etkilemiştir.

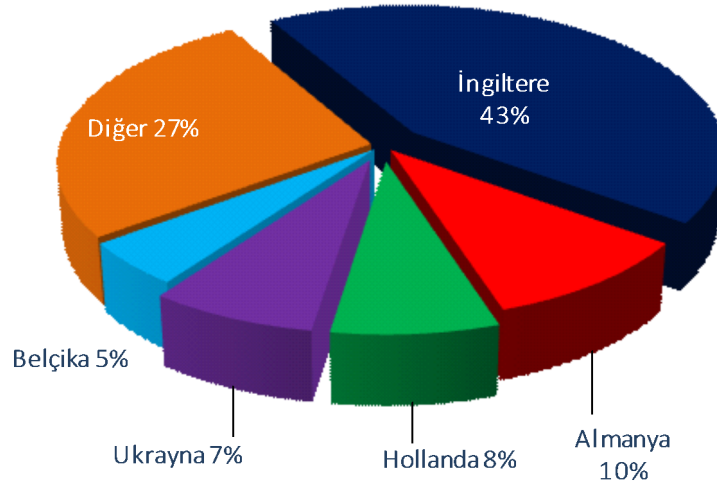
Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı

*: 2015 yılında gelen yabancı ziyaretçi sayısına göre sıralanmıştır.

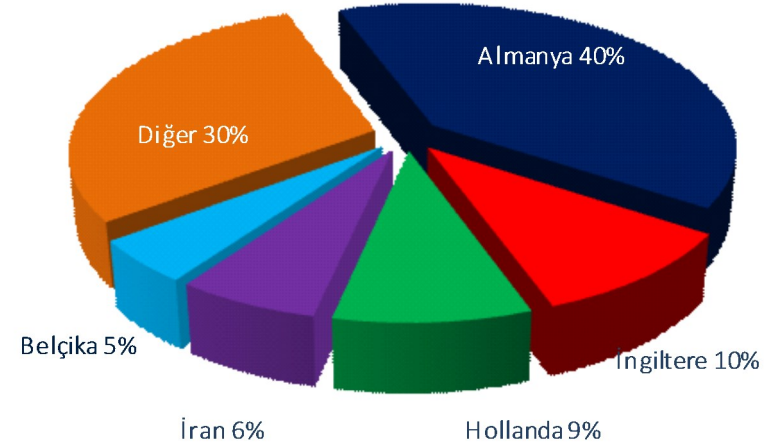
**: Geçici verilerdir.

TÜRKİYE'DE TURİZM - İLLER BAZINDA GELİŞMELER / Muğla ve İzmir

2016 Yılında Muğla'ya Gelen Yabancı Turistlerin Milliyetlerine Göre Dağılımı (%)

2016 Yılında İzmir'e Gelen Yabancı Turistlerin Milliyetlerine Göre Dağılımı (%)

- 2016 yılında 1,7 milyon yabancı ziyaretçi ağırlayan Muğla Türkiye'nin turizm açısından 3. sıradaki şehridir. Yabancı ziyaretçilerin milliyetlerine göre dağılımı incelendiğinde 2016 yılında İngiltere'nin %43'lük pay ile ilk sırada yer aldığı, Almanya ve Hollanda'nın sırasıyla %10 ve %8 paylarla İngiltere'yi takip ettiği görülmektedir.
- 2016 yılında 672 bin yabancı tarafından ziyaret edilen İzmir'i en çok Alman, İngiliz ve Hollandalı turistler tercih etmiştir.
- Her iki şehrin de ağırlıklı olarak yurt içi asayiş olaylarına duyarlı Avrupalı turistlerce ziyaret ediliyor olması sektörün 2016 yılında sıkıntılı bir dönem geçirmesine neden olmuştur.

TÜRKİYE'DE TURİZM - KRUVAZİYER TURİZMİ

- Turizm sektöründe kruvaziyer turizmi en hızlı büyüyen alanlardan biridir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz havzası 2014 yılında dünyada seyahat eden kruvaziyer gemilerinin %19,9'unca ziyaret edilerek Karayipler'in ardından en fazla tercih edilen ikinci bölge olmuştur. Statista verilerine göre aynı yıl kruvaziyer yolcuları dünya genelinde kişi başı ortalama 2.123 USD harcama yapmıştır.
- Kruvaziyer turistlerinin diğer turistlerle kıyaslandığında günlük yaklaşık 3 kat harcama yapmakta olduğu dikkate alındığında turizmin bu alanının 2016 yılı hariç tutulduğunda Türkiye'ye yıllık 400 milyon dolar civarında gelir sağladığı tahmin edilmektedir.
- Türkiye'ye gelen kruvaziyer gemilerinin %40'a yakını Yunanistan'ın Pire limanından hareket etmekte olup, son yıllarda bu limanda yaşanan olumsuzluklar gemilerin güzergahını batı Akdeniz'e kaydırmasına neden olmuştur. 2016 yılında güvenlik sıkıntılarının kruvaziyer turizmi üzerindeki olumsuz etkisi çok belirgin olmuş, gelen gemi sayısı 2015'e göre %59,5, gelen yolcu sayısı ise %66,8 azalmıştır.

Kaynak: Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü

TÜRKİYE'DE TURİZM - KRUVAZİYER TURİZMİ

Limanlara Uğrayan Kruvaziyer Yolcu Sayısı

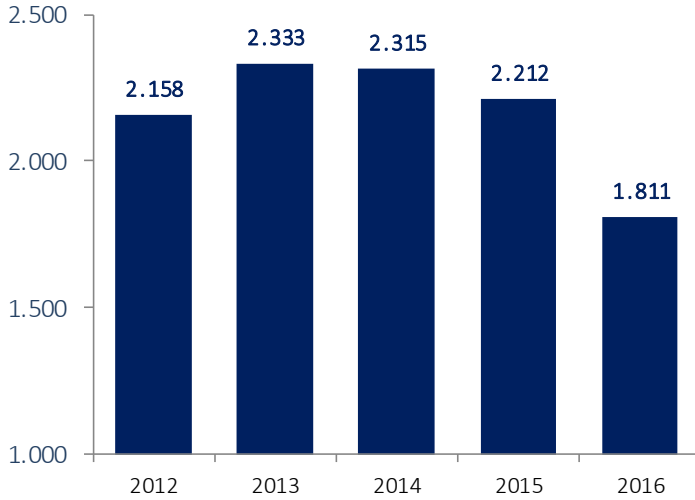
Liman	Yolcu Sayısı					Pay (%)	
	2012	2013	2014	2015	2016	2015	2016
İstanbul	596.027	689.417	518.935	595.880	43.543	31,5	6,9
Kuşadası	564.317	577.685	556.745	567.315	349.781	30,0	55,7
İzmir	552.764	486.493	257.233	241.716	27.619	12,8	4,4
Antalya	159.430	163.575	175.778	168.538	45.979	8,9	7,3
Marmaris	110.279	152.685	107.724	129.126	15.628	6,8	2,5
Bodrum	52.832	28.546	32.879	62.050	61.315	3,3	9,8
Çeşme	4.787	62.741	62.115	40.772	57.987	2,2	9,2
Çanakkale	4.184	7.467	9.999	22.494	6.394	1,2	1,0
Alanya	25.743	40.843	18.556	22.332	9.271	1,2	1,5
Diğer	25.310	31.324	50.161	39.147	10.516	2,1	1,7
Toplam	2.095.673	2.240.776	1.790.125	1.889.370	628.033	100,0	100,0

- 2016 yılındaki tablodan Bodrum ve Çeşme limanları haricinde tüm limanlar olumsuz etkilenmiştir.
- 2015 yılı verilerine göre Türkiye'ye kruvaziyer gemileriyle gelen yolcuların yaklaşık %75'i Kuşadası, İstanbul ve İzmir'i ziyaret etmişken, 2016 yılında bu oran %67'ye düşmüştür. Kuşadası limanının İstanbul ve İzmir ile kıyaslandığında yolcu sayısındaki kaybı nispeten daha az olduğundan, toplam ziyaretçi sayısı içindeki payı %55,7'ye yükselmiştir.
- Konjonktürel sıkıntılar hariç tutulduğunda Türkiye'de kruvaziyer turizminin tam olarak gelişmemesi yeterli liman olmamasından kaynaklanmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Türkiye Turizm Stratejisi 2023 hedefinde 3'ü İstanbul'da olmak üzere toplam 10 tane yeni kruvaziyer liman projesi bulunmaktadır.
- İstanbul'da yapılması planlanan Salıpazarı liman projesi gündemde yer almaya devam etmektedir. İstanbul'un son dönemdeki ziyaretçi sayısının azalmasında 2014 yılındaki özelleştirme süreci ve sonrasında inşaat çalışmaları nedeniyle İstanbul limanını ziyaret eden gemi sayısındaki düşüşün de etkili olduğu düşünülmektedir.

Kaynak: Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü

TÜRKİYE'DE TURİZM - KONGRE VE TOPLANTI TURİZMİ

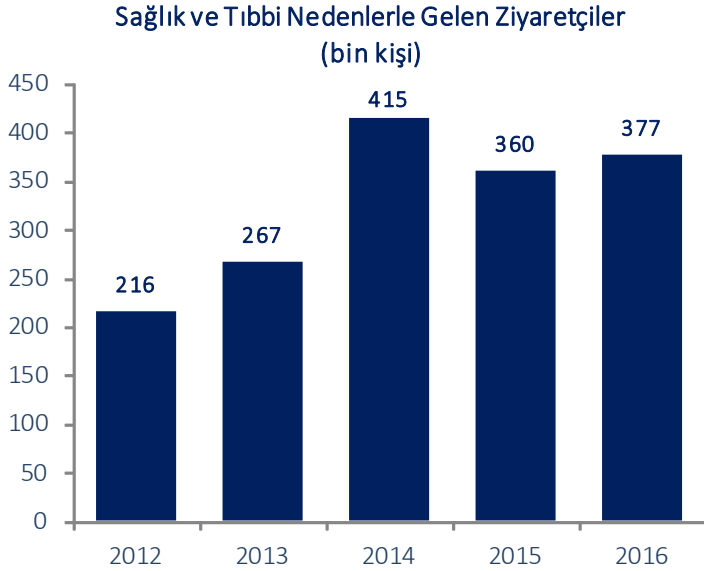
İş Amaçlı Gelen Ziyaretçiler (bin kişi)

Kaynaklar: TÜİK, ICCA, TÜRSAB

- Dünyada toplantı ve kongre turizminin toplam turizm gelirlerinin %30'unu oluşturduğu ve yıllık 250 milyar dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye kapasite, donanım ve teknoloji anlamında nitelikli tesislere sahip olması, coğrafi konumunun sağladığı avantajlar ile doğal, tarihi ve kültürel zenginlikleri nedeniyle son 10 yılda kongre turizminde tercih edilen bir merkez olmuştur.
 - Uluslararası Kongre ve Konvansiyonlar Birliği (ICCA) verilerine göre Türkiye 2015 yılında düzenlenen 211 kongre ile dünyada 18., Avrupa'da 11. sırada yer almıştır.
 - 2016 yılında ise güvenlik sıkıntıları nedeniyle Türkiye'de yapılması planlanan 69 kongre, 1.220 toplantı ve 1.340 etkinlik iptal edilmiş, düzenlenen etkinliklere katılım beklenenden az gerçekleşmiştir.
 - 2015'te 148 kongreye ev sahipliği yaparak dünya sıralamasında 8., Avrupa'da 7. sırada bulunan İstanbul'un, henüz resmi veriler açıklanmamakla birlikte 2016 yılında 66. sıraya kadar gerilediği tahmin edilmektedir.
- TÜİK verilerine göre Türkiye'ye iş amaçlı gelen ziyaretçi sayısı 2015 yılında %4,4, 2016 yılında %18,2 azalmıştır.
 - Kongre ve toplantı amacıyla Türkiye'yi ziyaret eden kişilerin ortalama harcamaları gezi amaçlı gelenlerinkinin 3 katından fazladır. Bir turist ortalama 750-800 dolar harcama yaparken kongre ve toplantı amacıyla gelen ziyaretçiler ortalama 2.000-2.500 dolar harcama yapmaktadır.

TÜRKİYE'DE TURİZM - SAĞLIK TURİZMİ

- Sağlık turizmi; medikal turizm, termal turizm ve medikal SPA ile yaşlı ve engelli turizmini kapsamaktadır. Dünya genelinde yılda yaklaşık 30 milyon kişinin sağlık amaçlı seyahat ettiği; sağlık turizminden elde edilen cironun 150 milyar doları bulunduğu ifade edilmektedir.
- Türkiye'nin sağlık turizminden elde ettiği gelirin yaklaşık 2,5 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir.
- Sağlık turizmi kapsamında gelen ziyaretçiler çoğunlukla turistik bölgeleri tercih etmekte, ziyaretlerde Antalya, İstanbul, İzmir ve Muğla gibi şehirler ön plana çıkmaktadır. TÜİK verilerine göre Türkiye'ye sağlık amaçlı gelen turist sayısı yılın 3. çeyreğinde diğer dönemlerin altında gerçekleşmektedir. Sağlık turizmi kapsamında en fazla ziyaretçi Libya, Irak ve Almanya'dan gelmektedir.
- Önemli bir döviz kazandırıcı hizmet olarak değerlendirilen sağlık turizmine kamu kesimi tarafından destek verilmektedir. Bu kapsamda hastalara ulaşım desteği sağlanmakta, yurt dışında tanıtım, pazara giriş sürecinde yapılan araştırma ve çalışmalar, sağlık kuruluşlarınca uluslararası mevzuata uyum veya yurt dışı pazarlara girmek amacıyla alınan belge, sertifika veya akreditasyonlar gibi konularda çeşitli kolaylıklar gösterilmektedir.
- Yapılan yatırımlar ve sağlanan destekler paralelinde nitelikli insan kaynağı, sayısı giderek artan modern tesisler ve rakiplere kıyasla sahip olunan fiyat avantajı, sağlık turizminin 2008-2014 döneminde %34 gibi yüksek bir hızla büyümesini sağlamıştır.
- Türkiye'ye sağlık ve tıbbi nedenlerle gelen kişi sayısı 2015 yılında %13,1 azalmış, 2016 yılında ise %4,8 artış kaydetmiştir.

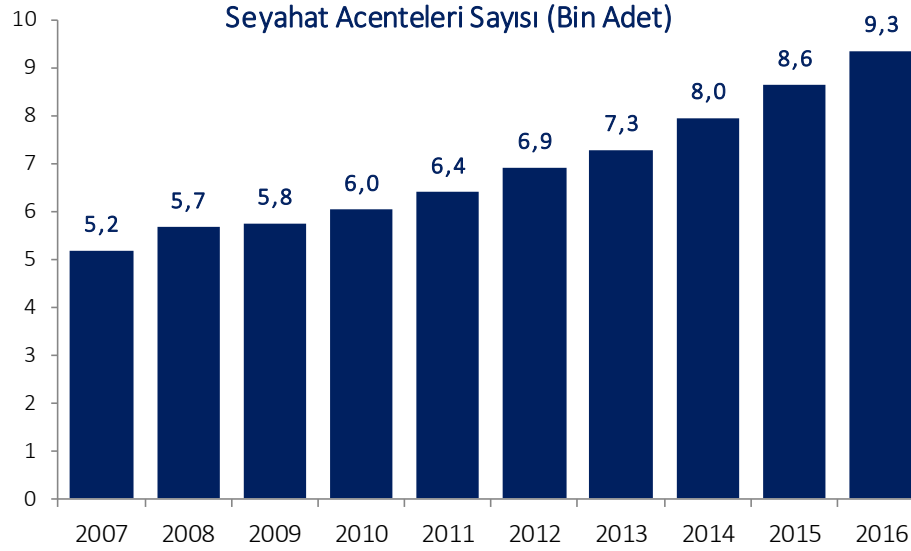
TÜRKİYE'DE TURİZM - İÇ TURİZM

	Seyahat Sayısı (Bin)			Seyahat Harcaması (Milyon TL)			Ortalama Harcama (TL)		
	2015-9	2016-9	Değişim (%)	2015-9	2016-9	Değişim (%)	2015-9	2016-9	Değişim (%)
Gezi, Eğlence, Tatil	12.147	13.860	14,1	7.019	9.372	33,5	578	676	17,0
Kültür	637	546	-14,3	269	301	12,0	422	551	30,6
Yakınları Ziyaret	40.350	37.404	-7,3	10.829	11.568	6,8	268	309	15,2
Sağlık	3.640	3.367	-7,5	1.314	1.530	16,5	361	454	25,9
Toplantı, konferans, kurs, seminer	634	461	-27,3	229	251	9,7	361	544	50,8
Ticari ilişkiler, fuar	384	370	-3,6	161	180	12,3	419	488	16,6
Diğer	2.166	1.753	-19,1	680	863	26,8	314	492	56,6
Toplam	59.958	57.761	-3,7	20.500	24.065	17,4	342	417	21,9

- 2016 yılında yurt dışı ana pazarlardaki sıkıntılar karşısında farklı ülkelerde tanıtım faaliyetleri yürüterek pazar çeşitlendirmesine yönelik çalışmalar yapan turizm sektörü, iç pazara yönelik kampanyalara da ağırlık vermiştir. Kamu otoriteleri de yaptıkları çeşitli düzenlemelerle iç pazarın hareketlenmesine destek vermeyi amaçlamıştır.
- 2016'nın ilk üç çeyreğinde hanehalkının yurt içinde yaptığı ziyaretler gezi, eğlence ve tatil amaçlı yapılanlar haricinde azalmış, bununla birlikte toplam seyahat harcamaları %17,4 artış kaydetmiştir. Temmuz 2016'da yaşanan başarısız darbe girişimi sonrasında kamu personeline 8 Ağustos tarihine kadar uygulanan izin yasağı bu dönemdeki tatil rezervasyonlarının iptal edilmesine neden olmuş, bununla birlikte uzun bayram tatilleri, Temmuz ayında kamu personelinin yurtdışı çıkışlarına getirilen yasak ve düzenlenen kampanyaların etkisiyle iç pazar yıl genelinde hareketli seyretmiştir.
- Son yıllarda gerçekleştirilen turizm yatırımlarının ve kampanyaların daha çok yabancı turistleri hedef alarak yapılması ve yerli talebin ihmal edilmesi, zamanla daha çok vatandaşın tatil amacıyla yurt dışına çıkmayı tercih etmesini beraberinde getirmiştir. 2005-2015 döneminde yurt dışına çıkan vatandaş sayısı %112 artışla 8,8 milyon kişiye ulaşmıştır. Aynı dönemde turizm giderleri %68 artış kaydederek 2015 yılında 5,7 milyar dolara ulaşmıştır. 2016 yılında ise yurt dışına çıkan vatandaş sayısı 2015'e göre %9,8, turizm gideri %11,4 azalmıştır.
- 2017 yılında resmi ve dini tatiller genelde hafta sonuna denk gelmektedir. Son dönemde döviz kurlarında gözlenen hızlı yükselişler ile birlikte gün sayısının azalması yurt dışında tatil yapmayı alışkanlık haline getirmiş olan kesimin talebinin yurt içine yönelmesine neden olabilecektir. Öte yandan, alım gücünde gözlenebilecek azalış ve son dönemde işsizlik oranında gözlenen artışın bu etkiyi sınırlandırabileceği düşünülmektedir.

Kaynak: TÜİK

TÜRKİYE'DE TURİZM - SEYAHAT ACENTALARI

Acentelerin İllere Göre Dağılımı

İl	Adet	Pay (%)
İstanbul	3.243	34,7
Antalya	1.312	14,0
Ankara	647	6,9
Muğla	644	6,9
İzmir	415	4,4
Bursa	269	2,9
Aydın	212	2,3
Nevşehir	170	1,8
Konya	130	1,4
Adana	129	1,4
Diğer	2.179	23,3
Toplam	9.350	100,0

- Seyahat acenteciliği turizm sektörünün önemli alanlarından biridir. Türkiye’de faaliyet gösteren A grubu seyahat acenteleri tüm seyahat acenteciliği hizmetlerini gerçekleştirebilirken, B grubu acenteler uluslararası kara, deniz ve hava ulaştırma araçları ile A grubu seyahat acentelerinin düzenleyecekleri turların biletlerini satabilmektedir. C grubu acenteler ise sadece Türk vatandaşları için yurt içi turlar düzenlemeye yetkilidir.
- Türkiye’de faaliyet gösteren seyahat acentesi sayısı 2007-2016 döneminde %80,3 artış göstermiştir. 2017 yılı Ocak ayı itibarıyla TÜRSAB’a üye 9.350 adet seyahat acentesi faaliyet göstermekte olup bu acentelerin %97,8’i A grubu işletmelerdir. Seyahat acentelerinin yaklaşık %50’si İstanbul ve Antalya’da faaliyet göstermektedir.
- 2016 yılında yurt dışından Türkiye’ye gelen ziyaretçilere hizmet veren seyahat acentelerinin faaliyetleri olumsuz etkilenirken, ağırlıklı olarak iç turizm ya da yurtdışı seyahat planlamasına yönelik çalışan büyük seyahat acentelerinin sektördeki durumdan daha az etkilendiği gözlenmiştir. Sektörde 2017 yılında da benzer seyrin sürmesi beklenmektedir.

Kaynak: TÜRSAB

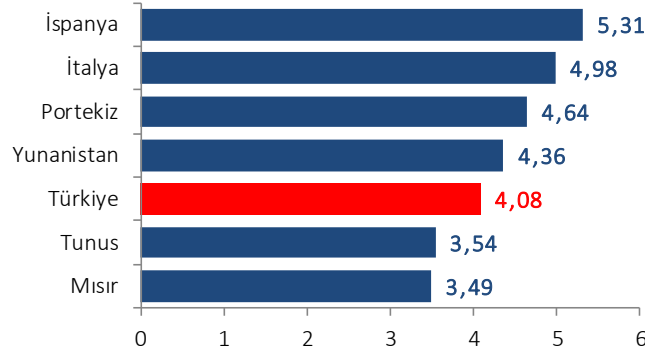
TÜRKİYE'DE TURİZM - SON GELİŞMELER

- Kamu yetkilileri sektörün yaşadığı sıkıntılara çözüm üretmek üzere Şubat 2016'da Turizm Eylem Planı'nı açıklamıştır. Plan kapsamında sektörde faaliyet gösteren firmaların kredi kullanımlarında ve devlete olan yükümlülüklerinin ödenmesinde kolaylıklar sağlanması başta olmak üzere sektörün sorunlarını hafifletmeye yönelik düzenlemeler yer almaktadır.
- 28.03.2016 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla yurtdışından 750 bin dolar ve üzeri döviz sağlayan konaklama işletmeleri ile belgeli deniz turizmi tesislerinin ihracatçı sayılmaları sağlanmıştır.
- Nisan 2016'da çıkarılan bir yönetmelikle bankalarca sektörde faaliyet gösteren firmalara verilen kredilerin sınıflandırılmasına ilişkin düzenlemeler yapılmış ve geçici likidite sıkıntısı nedeniyle geri ödemelerinde sıkıntı yaşanan kredilerin, üç defayla sınırlı olmak üzere, yeniden yapılandırılması ya da yeni bir itfa planına bağlanması mümkün hale getirilmiştir. Ancak, söz konusu düzenlemelerin, doğrudan turizm işletmelerine yönelik olması nedeniyle, sektörün durumundan olumsuz etkilenebilecek diğer sektörlerin risklerini hafifletmekte yetersiz kalabileceği düşünülmektedir. Bu durum, söz konusu düzenlemelerin kapsamının turizm sektörünün tedarik zinciri içerisinde yer alan diğer sektörleri de içerecek şekilde genişletilmesi gereğini gündeme getirmektedir.
- Nisan 2016'da açıklanan "Sektörel İstihdam Destekleme Eğitim Programı" ise sektörün istihdam ile ilgili sıkıntılarını çözüm üretmeyi amaçlamaktadır. Düzenlemeye göre mevsimlik turizm işçilerinin iş sözleşmelerinin askıda olduğu sürelerin ücret ve primlerinin İŞKUR'un bütçesinden karşılanması kararlaştırılmış olup, kamu bu teşvik için 260 milyon TL kaynak ayırdığını ve bu çalışmayla 44.753 kişinin ücretlerinin karşılanmasını hedeflediğini açıklamıştır. Teşvikin başlangıç aşamasında Antalya ve Muğla için uygulanacağı duyurulmuştur.
- 31.12.2016 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile turizmde sağlanan yakıt desteğinin kapsamı genişletilerek süresi 2017 yılsonuna kadar uzatılmıştır.
- Yetkililer düzenlemelerin ilk etapta acil sorunları çözmeye yönelik olduğunu belirterek turizmin çeşitlendirilmesine, dört mevsime yayılması ve katma değeri yüksek hizmet verilmesine yönelik yapısal bir çözüm programının da hazırlanmakta olduğunu ifade etmektedirler.

TÜRKİYE'DE TURİZM - REKABET GÜCÜ

Seyahat ve Turizm Rekabetçilik Endeksi 2015 Yılı Sıralaması ve Ülke Puanları

Sıra	Ülke	Değer
1	İspanya	5,31
2	Fransa	5,24
3	Almanya	5,22
4	ABD	5,12
5	İngiltere	5,12
6	İsviçre	4,99
7	Avustralya	4,98
8	İtalya	4,98
9	Japonya	4,94
10	Kanada	4,92
...		
15	Portekiz	4,64
...		
31	Yunanistan	4,36
...		
44	Türkiye	4,08
...		
79	Tunus	3,54
...		
83	Mısır	3,49

Türkiye ve Alternatif Destinasyonların Seyahat ve Turizm Rekabetçiliği Gelişimi

	2011		2013		2015	
	Puan	Sıra	Puan	Sıra	Puan	Sıra
İspanya	5,29	8	5,38	4	5,31	1
İtalya	4,87	27	4,90	26	4,98	8
Portekiz	5,01	18	5,01	20	4,64	15
Yunanistan	4,78	29	4,75	32	4,36	31
Türkiye	4,37	50	4,44	46	4,08	44
Tunus	4,39	47	-	-	3,54	79
Mısır	3,96	75	3,88	85	3,49	83

Not: Çalışmada 2011 yılında 139, 2013 yılında 140, 2015 yılında 141 ülke yer almıştır.

- Dünya Turizm Örgütü 2007 yılından bu yana ülkelerin seyahat ve turizm ortamlarını ayrıntılı değerlendirmelerine ve çeşitli alanlarda kendilerinin zaman içinde ilerlemelerini izlemelerine olanak sağlayan Seyahat ve Turizm Rekabet Endeksi'ni açıklamaktadır. 2007-2009 yılları arasında yıllık bazda, 2011 yılından sonra ise iki yılda bir yayınlanmakta olan rekabet endeksi çevre düzenlemeleri, seyahat ve turizm politikası, altyapı ile doğal ve kültürel kaynaklar olmak üzere 4 alt endeksten oluşmaktadır. Endeks 1-7 puan aralığında değer almakta olup örgütün son çalışmasında 141 ülke kapsamıştır.
- 2015 yılı değerlendirmesine göre ilk üç sırada İspanya, Fransa ve Almanya'nın yer aldığı listede Türkiye 4,08 endeks puanıyla 44. sırada yer almıştır. Akdeniz havzasında yer alan ve Türkiye'ye alternatif olarak tercih edilebilecek destinasyonlar ile birlikte değerlendirildiğinde Türkiye turizm rekabet gücü açısından 7 ülke arasında 5. konumda yer almaktadır.
- Son yıllarda İspanya ve İtalya'nın turizm rekabetçiliğinde önemli mesafe kaydederek listede hızla yükseldikleri gözlenmektedir. Türkiye 2011 yılında listenin 50. sırasında yer alırken 2015 yılında 44. sıraya yükselmiştir. 2011 yılında 29. sırada yer alan Yunanistan son yıllarda yaşadığı ekonomik kriz nedeniyle 2015 yılında listede iki sıra geriye düşerken, Tunus ve Mısır'ın turizmdeki rekabet güçleri ülkelerde yaşanan siyasi sorunlar nedeniyle hızla gerilemiştir.

TÜRKİYE'DE TURİZM - REKABET GÜCÜ

	Endeks Puanı	Listede Sırası	Alternatif Ülkeler İçinde Sırası
Seyahat ve Turizm Politikası ve Düzenlemeleri	3,98	85	7
Seyahat ve Turizmin Önceliklendirilmesi	4,39	83	7
Uluslararası Açıklık	3,34	61	5
Fiyat Rekabetçiliği	4,37	94	3
Çevresel Sürdürülebilirlik	3,83	95	7
Çevre Düzenlemeleri	4,53	78	6
İş Ortamı	4,54	59	2
Emniyet ve Güvenlik	4,23	121	6
Hijyen ve Sağlık	5,41	63	5
İnsan Kaynakları ve İşgücü Piyasası	4,30	88	6
Bilgi İşlem Hazırlığı	4,17	68	5
Altyapı	4,52	39	5
Havayolu Taşımacılığı Altyapısı	4,66	16	2
Karayolu ve Liman Altyapısı	3,88	54	5
Turist Servisleri Altyapısı	5,04	38	5
Doğal ve Kültürel Kaynaklar	3,31	29	4
Doğal Kaynaklar	2,78	73	5
Kültürel Kaynaklar ve İş Gezileri	3,83	16	3

- Son yıllarda hava yolu taşımacılığını geliştiren Türkiye bu alanda genel sıralamada 16., yakın rakipleri arasında 2. sıraya yerleşmiştir. Türkiye'nin rekabetçiliğini daha ileriye taşımak için karayolu ve liman altyapısında da geliştirmeler yapması gerekmektedir.
- Seyahat ve Turizm Rekabetçiliği endeksinde Türkiye'nin en rekabetçi olduğu alt endeks doğal ve kültürel kaynaklarıdır. Türkiye bu alanda genel listede 29., alternatif destinasyonlar arasında 4. sırada yer almaktadır.
- Türkiye kültürel kaynaklarının yanı sıra son dönemde kongre turizmi alanında yaptığı yatırımlarla iş gezileri alanında rekabetçiliğini artırmış, alternatif destinasyonlar arasında 3. sıraya yükselmiştir.

- Seyahat ve Turizm Politikası ve Düzenlemeleri dikkate alındığında Türkiye'nin rekabet gücünün genel rekabet sıralamasının oldukça altında olduğu görülmektedir. 2015 yılında açıklanan listede endeks puanı 3,98 olan Türkiye bu alanda 141 ülke arasında 85. sırada yer almıştır.
- Türkiye'ye alternatif olarak tercih edilebilecek diğer 6 ülke ile kıyaslandığında Türkiye'nin endeksin alt kalemlerinden fiyat rekabetçiliği alanında ön plana çıktığı, seyahat ve turizmin önceliklendirilmesi ve çevresel sürdürülebilirlik konularında kendisini geliştirmesi gerektiği dikkat çekmektedir.
- Türkiye'nin rekabet gücü Çevre Düzenlemeleri dikkate alındığında da genel sıralamasının altına düşmektedir. Bu endeksin alt kalemlerinden Emniyet ve Güvenlik özellikle geliştirilmesi gereken alan olarak dikkati çekmektedir.
- Türkiye, turizm sektöründeki rakipleri arasında, endeksin alt kalemlerinden İş Ortamı alanında Portekiz'den sonra ikinci sırada yer alarak güçlü bir görünüm sergilemektedir.
- Ulaşım altyapısı dikkate alındığında Türkiye'nin rekabet gücü genel sırasının üstüne çıkmaktadır. 2015 yılında açıklanan listede endeks puanı 4,52 olan Türkiye bu alanda 141 ülke arasında 39. sırada yer almıştır.

TÜRKİYE'DE TURİZM - MALİ YAPI

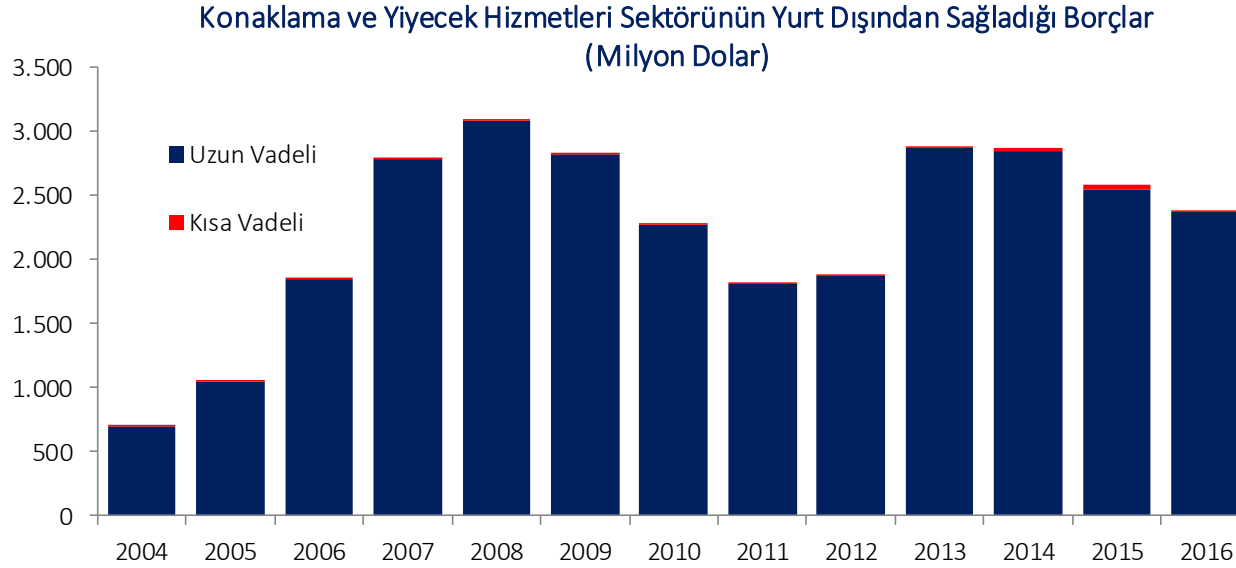
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri Alt Sektöründe Mali Gelişmeler

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Aktifler (Milyon TL)	38.319	45.251	49.265	57.776	67.618	77.871	101.711	120.169	138.220
Dönem Net Karı / Zararı (Milyon TL)	255	-531	559	817	-1.081	1.465	-1.322	801	-3.137
Yabancı Kaynaklar/Pasifler (%)	53,4	57,6	55,3	56,6	60,9	61,0	65,5	68,5	71,3
Kısa Vadeli Y.K./Pasifler (%)	31,5	31,4	31,3	32,0	33,3	34,7	34,3	34,6	35,5
Uzun Vadeli Y.K./Pasifler (%)	21,9	26,1	24,0	24,6	27,6	26,3	31,2	33,9	35,8
Banka Kredileri/Yabancı Kaynaklar (%)	37,1	39,9	39,5	41,9	42,3	40,5	47,4	48,2	50,1
Takipteki Krediler Oranı (%)	2,7	3,1	3,5	2,7	2,6	2,4	2,5	2,3	2,3

- Turizm sektörünün en önemli alt kolu olan konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri sektörü son yıllarda enflasyonun üzerinde büyüme oranlarıyla hızla büyümüş, sektörünün aktif büyüklüğü 2015 yılında 2007 yılının 3,6 katına ulaşmıştır.
- Ülke içindeki faktörlerin yanı sıra ziyaretçi gönderen ülkelerdeki her türlü ekonomik ve siyasi gelişmelere duyarlı olan sektörün kârlılığı bu gelişmeler çerçevesinde oldukça istikrarsız bir yapı sergilemektedir.
- Son yıllarda sektörün yabancı kaynak ile finansmanının arttığı, bu gelişmede ağırlıklı olarak uzun vadeli borçlanmaların etkili olduğu gözlenmektedir.
- Sektörün kullandığı nakdi kredilerin %80 gibi önemli bir kısmı yabancı para kredilerden oluşmaktadır. Kullanılan kredilerin para birimi genellikle dolar olurken firmaların döviz kazancı ziyaretçi turistlerin milliyetine göre farklılaşabilmekte, bu durum da sektörde faaliyet gösteren firmaların parite riskine maruz kalmasına neden olabilmektedir.
- 2007 yılında yabancı kaynaklar içinde %37 paya sahip olan banka kredilerinin payı, 2015 yılında %50'ye yükselmiştir. Öte yandan, 2009-2010 kriz yılları hariç tutulduğunda genel olarak iyileştiği gözlenen takipteki krediler oranı 2016 yılında %2,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. Takipteki krediler hacminde artış olmasına rağmen bu durum kredi hacminin de aynı oranda artmasıyla mümkün olmuştur.

Kaynaklar: Kalkınma Bakanlığı Girişimci Bilgi Sistemi, BDDK

TÜRKİYE'DE TURİZM - MALİ YAPI

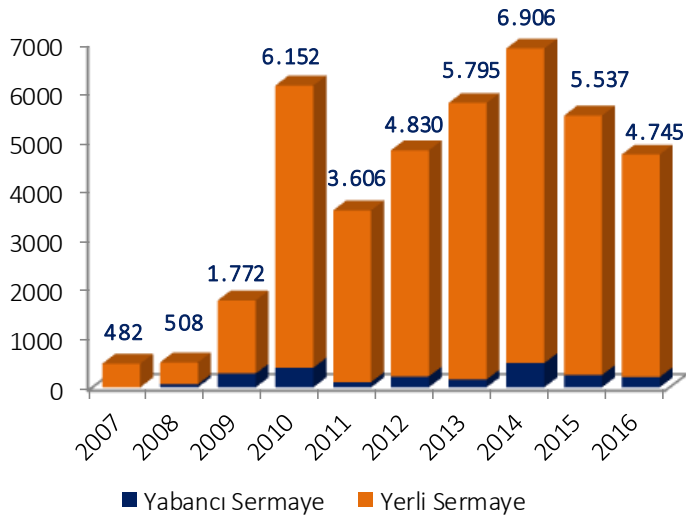
- Kalkınma Bakanlığı Girişimci Bilgi Sistemi verilerine göre 2015 yılında 52 milyar TL mali borcu olan konaklama ve yiyecek hizmetleri sektörünün yurt dışından sağladığı borç TCMB verilerine göre aynı yıl 2,6 milyar dolar düzeyinde olmuştur. Sektörün yurt dışından sağladığı borçların tamamına yakını uzun vadeli.
- Sektörün 2004-2008 döneminde sürekli artış kaydeden dış borçları, 2008 yılında 3 milyar doların üzerine çıkmıştır. 2008-2012 dönemindeki düşüşün ardından 2013 yılında önemli ölçüde artan dış borçlar, 2013 yılından bu yana azalma eğilimine girmiştir.

TÜRKİYE'DE TURİZM - TESİS SAYISI VE YATIRIMLAR

Yıllara Göre Turizm İşletme Belgeli Tesislerin Sayısı

	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
2006	2.475	241.702	508.632
2007	2.514	251.987	532.262
2008	2.566	268.633	567.470
2009	2.625	289.383	608.765
2010	2.647	299.621	629.465
2011	2.783	319.319	668.829
2012	2.870	336.447	706.019
2013	2.982	357.440	749.299
2014	3.131	384.454	807.316
2015	3.309	404.462	850.089

Turizm Sektöründe Sabit Yatırımlar (Milyon TL)

- Son 10 yıllık dönemde turizm işletme belgeli konaklama tesisi sayısı %33, oda ve yatak sayısı da %67 oranında artış kaydetmiştir.
- Mevcut tesislerin doluluk oranı 2016 yılında %17,8'lik düşüş ile %50,8 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu oran Avrupa'daki en düşük doluluk oranı olurken, aynı dönemde oda gelirlerinde de %39,5 kayıp yaşanmıştır (Oda başına günlük gelir 2015: 65,36 Euro, 2016: 39,56 Euro).
- Sektörde yatırım teşvik belgeleri kapsamında yapılan yatırımlar 2011-2014 döneminde sürekli artış kaydederek 2014 yılında 6,9 milyar TL ile en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Sektörde kapasitenin oldukça yüksek bir seviyeye ulaşmış olması ve talebe ilişkin baş göstermeye başlayan sıkıntılar teşvik belgeli komple yeni yatırımların 2015 yılında %15,3, 2016 yılında %13,7 düşmesine neden olmuştur. Teşvik belgeli yenileme ve diğer yatırımlardaki düşüş ise 2015 yılında %57,9, 2016 yılında ise %25,6 olarak gerçekleşmiştir.
- Turizm ve Yatırım Dergisi'nin turizm işletme belgeli 4 ve 5 yıldızlı toplam 738 tesisi ele alarak hazırladığı "Resort Otellerde Renovasyon" araştırmasının sonuçlarında göre 2016 – 2017 kış döneminde sadece 44 kıyı otelinde yenileme çalışması yapılacak olması işletmelerin yenileme kararlarında ciddi bir düşüş yaşandığını ortaya koymaktadır.
- Arzın Antalya ve İstanbul illerinde belli bir doygunluğa ulaştığı göz önünde bulundurularak, sektörün arz fazlası riskiyle karşılaşmaması için önümüzdeki dönemde yatırımların bölgesel ihtiyaçlar dikkate alınarak planlanması önem arz etmektedir.

Kaynaklar: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı

TÜRKİYE'DE TURİZM - KURULAN KAPANAN ŞİRKETLER

Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyeti Sektöründe Kurulan-Kapanan Şirket Sayıları

		Şirket		Gerçek Kişi Tic.İşl.	
		Kurulan	Kapanan	Kurulan	Kapanan
2010	Şirket - İşletme Sayısı	2.234	285	3.566	1.215
	Toplam İçindeki Payı (%)	4,3	2,1	7,0	4,1
2011	Şirket - İşletme Sayısı	2.311	387	3.969	1.608
	Toplam İçindeki Payı (%)	4,3	2,9	6,6	3,9
2012	Şirket - İşletme Sayısı	1.783	457	4.689	1.517
	Toplam İçindeki Payı (%)	4,5	2,8	7,0	4,8
2013	Şirket - İşletme Sayısı	2.488	485	4.174	1.293
	Toplam İçindeki Payı (%)	5,0	2,8	7,1	6,5
2014	Şirket - İşletme Sayısı	2.958	487	3.650	1.512
	Toplam İçindeki Payı (%)	5,0	3,1	5,4	6,5
2015	Şirket - İşletme Sayısı	3.439	434	2.810	1.294
	Toplam İçindeki Payı (%)	5,1	3,2	6,0	6,8
2016	Şirket - İşletme Sayısı	3.515	405	2.506	1.395
	Toplam İçindeki Payı (%)	3,5	4,1	4,2	4,6

- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Ticaret Sicil Gazetelerinden derlemiş olduğu verilere göre Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyeti Sektöründe kurulan şirket sayısı 2012 yılı haricinde artış kaydetmiştir. Sektörde faaliyet göstermek üzere kurulan gerçek kişi ticari işletmelerin sayısı ise 2012 yılından bu yana azalmaktadır. 2016 yılında kurulan işletmelerin yiyecek hizmeti alt sektöründe yoğunlaştığı tahmin edilmektedir.
- 2016 yılında sektörde faaliyet gösteren 405 şirket, 1.395 gerçek kişi ticari işletme kapanmıştır.

IV. GENEL DEĞERLENDİRME VE BEKLENTİLER

TURİZM SEKTÖRÜ / GENEL DEĞERLENDİRME VE BEKLENTİLER

- Türkiye iklimi, doğal kaynakları ve zengin tarihi değerlerinin yanı sıra konumu nedeniyle ulaşılabilirliğinin kolaylığı ve Akdeniz çanağındaki rakip ülkelere göre daha yeni ve daha nitelikli tesislerin varlığı ile turizm potansiyeli yüksek bir ülkedir. Ülkenin iklimi ve coğrafi yapısı turizmin çeşitlenmesine olanak vermekle birlikte sektörün daha çok deniz turizmi ile sınırlandığı, ziyaret edilen iller ve ziyaretçi profili itibarıyla sektörde çeşitlenmenin sağlanamamış olduğu gözlenmektedir. Sektörde öncelikle pazar çeşitlenmesi ve coğrafi yaygınlaşmayı sağlayacak uzun vadeli bir strateji oluşturulması, bu stratejide katma değeri yüksek alanların özellikle ele alınması önem arz etmektedir.
- Sektöre ilişkin uzun vadeli stratejiler oluşturulurken Dünya Turizm Örgütü'nün yayınladığı Seyahat ve Turizm Rekabetçiliği Endeksi'nin sonuçları dikkate alınmalıdır. Pazarlamanın düşük fiyat rekabetçiliği üzerinden yapılması yerine rekabet üstünlüklerimizin ortaya konması, tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilmesi ve çevresel sürdürülebilirlik, istikrarlı seyahat ve turizm politikaları, emniyet ve güvenlik ile kara ve denizyolları alt yapısının geliştirilmesi konularında gerekli önlemlerin bir an önce alınması isabetli olacaktır.
- Rusya ile yaşanan siyasi gerginlik ve yurt içinde artan güvenlik endişelerinin etkisiyle 2016 yılında Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı önemli ölçüde azalmış, talep Akdeniz havzasında yer alan rakiplerimize yönelmiştir.
- Temmuz 2016'da yaşanan başarısız darbe girişimi sonrasında kamu personeline 8 Ağustos tarihine kadar uygulanan izin yasağı bu dönemdeki tatil rezervasyonlarının iptal edilmesine neden olmuş, bununla birlikte uzun bayram tatilleri, Temmuz ayında kamu personelinin yurtdışı çıkışlarına getirilen yasak ve düzenlenen kampanyaların etkisiyle iç pazar yıl genelinde hareketli seyretmiştir.
- 2016 yılında turizm gelirleri turist sayısında yaşanan azalışın yanı sıra sektörde sıkıntıları aşmak için yapılan promosyon ve fiyat indirimlerinin de etkisiyle gerilemiştir.
- Konaklama alt sektöründe mevcut tesislerin doluluk oranı %17,8'lik gerilemeyle Avrupa'daki en düşük doluluk oranı olurken, aynı dönemde oda gelirlerinde de %39,5 kayıp yaşanmıştır.

TURİZM SEKTÖRÜ / GENEL DEĞERLENDİRME VE BEKLENTİLER

- 2017 yılında Rusya ile siyasi ilişkilerin düzelmesiyle yabancı ziyaretçi sayısının 2016 yılının üstünde gerçekleşmesi beklenmektedir. Petrol fiyatlarında beklenen artışın yaratacağı gelir etkisiyle Körfez ülkelerinden gelecek ziyaretçi sayısında da artış gözlenebilecektir. Öte yandan, güvenlik endişelerinin üst gelir grubuna dahil Avrupalı turist talebini baskı altında tutması bu durumun sınırlı kalmasına neden olacaktır.
- Sektörün bazı alt dallarında planlamaların çok önceden yapılıyor olmasının yanı sıra güvenlik algısındaki düzelmelerin uzun zaman aldığı dikkate alındığında, 2016 yılında sektörde yaşanan kaybın daha uzun bir sürede telafi edilebileceği, turizmle yakın ilişkide bulunan diğer sektörlerin de 2017 yılında baskı altında kalmaya devam edebileceği düşünülmektedir.
- Son dönemde döviz kurlarında gözlenen hızlı yükselişler ile birlikte 2017 yılında resmi ve dini tatil gün sayısının az olması yurt dışında tatil yapmayı alışkanlık haline getirmiş olan kesimin talebinin yurt içine yönelmesine neden olabilecektir. Öte yandan alım gücünde gözlenebilecek azalış ve son dönemde işsizlik oranında gözlenen artışın bu etkiyi sınırlandırabileceği düşünülmektedir.
- Sektörde kapasitenin oldukça yüksek bir seviyeye ulaşmış olması ve talebe ilişkin baş göstermeye başlayan sıkıntılar nedeniyle, yenileme yatırımlarında daha belirgin olmak üzere teşvik belgeli yatırımlar 2015 ve 2016 yıllarında azalarak devam etmiştir. Sektörün arz fazlası riskiyle karşılaşmaması için önümüzdeki dönemde yatırımların bölgesel ihtiyaçlar göz önüne alınarak dikkatle planlanması önem arz etmektedir.

YASAL UYARI

Bu rapor Bankamız uzmanları tarafından güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmak suretiyle, sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır ve hiçbir şekilde finansal enstrümanların alım veya satımı konusunda tavsiye veya finansal danışmanlık hizmeti sağlanması olarak yorumlanmamalıdır. Bu raporda yer verilen görüş ve değerlendirmeler, hiçbir şekilde Türkiye İş Bankası A.Ş.'nin kurumsal yaklaşımını yansıtmamakta olup, raporu kaleme alan uzmanların kişisel görüş ve değerlendirmeleridir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgi, görüş ve değerlendirmelerin doğru, değişmez ve eksiksiz olması konusunda herhangi bir şekilde garanti vermemektedir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgilerde herhangi bir bildirimde bulunmaksızın değişiklik yapma hakkına sahiptir. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak oluşacak zararlardan Türkiye İş Bankası A.Ş. hiçbir şekilde sorumluluk kabul etmemektedir.

İşbu rapor üzerinde Bankamızın telif hakkı olup, Bankamızın yazılı izni alınmaksızın herhangi bir kişi tarafından, herhangi bir amaçla, kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya yayımlanamaz. Tüm haklarımız saklıdır.